NEDERLANDSCHE BIBLIOTHEEK
ONDER·LEIDING·VAN·L·SIMONS

N B

No. II

P. VAN LIMBURG BROUWER

„EEN EZEL" EN „EENIG SPEELGOED"

VAN EENE INLEIDING EN EENIGE AANTEEKENINGEN VOORZIEN DOOR

DR. P. H. DAMSTÉ

G L

UITGEGEVEN·VOOR·DE
MIJ·VOOR·GOEDE·EN·GOED
KOOPE·LECTUUR·DOOR
G·SCHREUDERS·AMSTERDAM

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY
839.3
N28
v.2

„Een Ezel” en „Eenig Speelgoed”

Druk N. V. voorheen Nonhebel & Co. — Hilversum.

NEDERLANDSCHE
BIBLIOTHEEK
ONDER·LEIDING·VAN·L·SIMONS

P. VAN LIMBURG BROUWER

„EEN EZEL" EN „EENIG SPEELGOED"

VAN EENE INLEIDING EN EENIGE AANTEEKENINGEN VOORZIEN DOOR

DR. P. H. DAMSTÉ

ELK 'T BESTE

UITGEGEVEN·VOOR·DE
M IJ·VOOR·GOEDE·EN·GOED
KOOPE·LECTUUR·DOOR
G·SCHREUDERS·AMSTERDAM

N28
v.2

INLEIDING.

PETRUS VAN LIMBURG BROUWER werd den 20sten September 1795 te Dordrecht geboren. Hij bracht de jaren zijner jeugd voornamelijk te Amsterdam en te 's Gravenhage door en de omgang en lessen van zijn vaderlijken vriend B. P. van Wesele Scholten, leerling van den beroemden professor Wyttenbach, in laatstgenoemde plaats, zullen ongetwijfeld grooten invloed op de latere studierichting van den veelbelovenden knaap hebben uitgeoefend.

In 1811, dus op zestienjarigen leeftijd, werd hij student te Leiden en wijdde zich daar onder Wyttenbach's leiding eerst aan de studie der oude letteren, zonder vooralsnog te weten, welke richting hij voor goed zou inslaan. Ten slotte koos hij de medicijnen

417674

en verwierf daarin den 24sten Februari 1816 den doctorstitel op eene dissertatie de Senectute (over den Ouderdom). Onze jonge doctor vestigde zich daarna eerst te Tiel, vervolgens te Rotterdam en behaalde hier in 1822 door het beantwoorden van prijsvragen twee gouden medailles. De eerste, uitgeschreven door de Maatschappij van Fraaije Kunsten, had tot onderwerp ons nationaal tooneel — de tweede, door het Stolpiaansch Legaat gesteld, liep over het denkbeeld van het bestaan eener Godheid en Goddelijke Voorzienigheid bij de vóór-Socratische wijsgeeren.

Blijkt uit den aard dezer verhandelingen reeds genoeg, dat de medische wetenschap zich niet in het uitsluitend bezit zijner liefde mocht verheugen, spoedig gevoelde de schrijver zelf, dat hij niet voor de betrekking van praktizeerend geneesheer was in de wieg gelegd en zijne eerste liefde voor de letteren deed meer en meer hare oude rechten gelden. Kort na zijne vestiging te Rotterdam had hij zijne onder Wyttenbach begonnen studiën weder opgevat en reeds den 21sten Juni 1820 verwierf hij zich te Leiden ook hierin den doctorstitel op eene Latijnsche dissertatie over de wijze, waarop Sophocles in zijne treurspelen heeft gebruik gemaakt van de denkbeelden der Ouden aangaande de Goddelijke Voorzienigheid en Gerechtigheid ter verhooging van het tragisch genot.

Kort daarop werd hij conrector te Alkmaar en vervolgens te Rotterdam, vanwaar hij in 1825 naar Luik werd beroepen ten einde aan de Hoogeschool aldaar als buitengewoon-hoogleeraar in de faculteit der Bespiegelende Wijsbegeerte en Letteren werkzaam te zijn. In 1831 ging hij in dezelfde betrekking tot de Hoogeschool te Groningen over, werd er in 1836 tot

gewoon hoogleeraar benoemd en overleed den 21sten Juni 1847. Met zijne weduwe, dochter van S. Izn. Wiselius, liet hij een eenigen zoon achter, die zich later als Mr. P. A. S. van Limburg Brouwer door zijne studiën der Oud-Indische letterkunde in de Gids en door den uitstekenden roman Akbar, even voor zijn vroegtijdig overlijden verschenen, een beroemden naam heeft verworven: twee andere zonen waren op jeugdigen leeftijd gestorven.

P. van Limburg Brouwer heeft, behalve de hierboven vermelde proefschriften en bekroonde verhandelingen en de Latijnsche redevoeringen, waarmee hij het professoraat te Luik en te Groningen heeft aanvaard, eene menigte wetenschappelijke werken nagelaten en zijne verdiensten als geleerde zijn door vele geleerde genootschappen erkend en gehuldigd. Hoewel die geschriften uit hun aard meer in den beperkten kring der vakgeleerden bekend zijn geworden, hebben eenige ook daarbuiten een welverdienden naam; noemen wij slechts „Histoire de la civilisation morale et religieuse des Grecs," in de jaren 1833-'42 in zes deelen te Groningen verschenen, en „Proeven over de zedelijke schoonheid van Homerus, Pindarus en der drie Attische treurspeldichters" in vijf deeltjes. Zijn Voltairiaansche kijk op menschen en zaken in de Grieksche Oudheid en Letterkunde openbaart zich op menige bladzijde van die geschriften, doch geeft aan zijne romantische werken, die zijn naam in wijder kring hebben bekend en beroemd gemaakt, hunne geheel bijzondere waarde. Deze, tusschen de jaren 1831 en 1847 te Groningen afzonderlijk verschenen, zijn door A. W. Sythoff te Leiden in 1874 in twee

quarto-banden verzameld uitgegeven. Als de voornaamste verdienen vermelding Charicles en Euphorion, een verhaal van Clearchus den Cyprier, (1831) en Diophanes (1838), waarin de schrijver zijne uitgebreide kennis van het Grieksche leven op allergeestigste wijze weet te pas te brengen en de dweperij met Plato en met de hooggeroemde Spartaansche vrijheid duchtig over den hekel haalt; dan de Verloofden, eene Milanesche geschiedenis uit de XVIIde eeuw, naar het Italiaansch van Manzoni (1835); het Leven van Benvenuto Cellini, Florentijnsch goudsmid en beeldhouwer, door hem zelven beschreven, uit het Italiaansch vertaald en met eenige aanteekeningen voorzien (1843); verder het Leesgezelschap te Diepenbeek (1847, herdrukt 1848), waarin hij een loopje neemt met de orthodoxie, en eindelijk Een Ezel en eenig speelgoed (1842). *)

In Een Ezel verhaalt een jongeling, die bij vergissing door tooverij voor geruimen tijd in een ezel veranderd werd, zijne wonderlijke avonturen.

Dergelijke verhalen, waarin gedaanteveranderingen het motief vormen, zijn bij vele volken in omloop en door K. Weinhold in zijn boek „Ueber das Märchen vom Eselmenschen" in 1893 bijeenverzameld. Reeds in de Odyssea worden de metgezellen van Ulysses door de tooverkunsten van Circe in varkens veranderd met behoud van hun menschelijk bewustzijn, doch zonder

---

*) Meer bijzonderheden omtrent het leven en de werken van den schrijver geven de Handelingen der Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Maatsch. v. Ned. Letterk. te Leiden, gehouden den 15den Juni 1848 (bladz. 22—27).

het vermogen van de spraak, en later door haar onttooverd op verzoek van Ulysses, die door een tegengif van Hermes was bestand geworden tegen hare toovermiddelen. In de Romeinsch-Grieksche wereld van de tweede eeuw schijnt het geloof aan die magische kunst algemeen te zijn geweest en ook thans is het nog niet uitgestorven: het geloof aan den weertijger leeft in onze koloniën en op het Oost-Aziatisch vasteland nog voort, getuige de studie van prof. J. J. M. de Groot,*) J. Knebel,**) e.a. Hunne onderzoekingen leeren ons, dat die Oosterlingen nog heden ten dage gelooven, dat menschen de tijgergedaante kunnen aannemen met behulp van formulieren en tooverspreuken of ook door zich met eene tijgerhuid te omkleeden. Dat zij gedeeltelijke en langzame vervorming van menschen in tijgers en omgekeerd aannemen, is op zich zelf bewijs genoeg, dat de zielsverhuizing geene rol in deze transformatie speelt. Ook in Wilken's „Animisme" vinden wij op gezag van Van Hasselt verklaard, dat de Manangkabausche Maleiers aan enkele personen het vermogen toeschrijven, tijdelijk eene andere gedaante aan te nemen, en dat de Manangkabausche phantasie op dit punt nog niet heeft uitgewerkt, heeft mijn broeder ondervonden, die in 1897 als adspirant-controleur te Sidjoendjoeang van het laras-hoofd aldaar een proces-verbaal ontving

---

*) In het 49ste deel der geheele reeks van de bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch Indië, uitgegeven door het Kon. Instituut.

**) De Weertijger op Midden-Java, in het Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, deel XLI, afl. 5 en 6.

omtrent eene vrouw, die geleidelijk een tijger werd. *)

Zooals men hieruit ziet, leven er nog thans millioenen menschen, wien het uitgangspunt van onzen roman volstrekt niet zoo onmogelijk voorkomt als ons, verlichte Westerlingen!

Uit de korte mededeeling van den schrijver in zijne Voorrede vernemen wij, dat het verhaal niet eene oorspronkelijke schepping van hem is, doch beschouwd moet worden als eene poging tot reconstructie van een roman, die voor ons is verloren gegaan en waarvan de patriarch Photius, die in de negende eeuw leefde, ons slechts een mager uittrekseltje heeft bewaard. Deze vermeldt namelijk in zijne Bibliotheca onder de boeken, die hij gelezen heeft, ook de Gedaanteverwisselingen van Lucius van Patrae en getuigt, dat de inhoud der eerste twee boeken van dat werk volkomen overeenstemde met den inhoud van een geschriftje, dat onder de werken van Lucianus van Samosata in Syrië tot ons is gekomen, doch zeker niet door dien schrijver is vervaardigd. Dat Grieksche verhaal is getiteld Lucius of een Ezel.

Nu bezitten wij ook een Latijnschen roman, waarin hetzelfde onderwerp is behandeld, van Apulejus van Madaura in Afrika, die tot titel heeft Elf Boeken Gedaanteverwisselingen. Daar het nu vaststaat, dat Apulejus geen gebruik gemaakt heeft van het werk van Pseudo-Lucianus, neemt men algemeen aan, dat beider werken navolgingen zijn van den bij Photius vermelden roman van Lucius van Patrae.

---

*) Zie „Manangkabausche Rariteiten" door H. T. Damsté (Indische Gids, Februari-aflevering 1906).

Een onbekend Grieksch schrijver en Apulejus hebben dus gewerkt naar een zelfde model, maar hoe verschillend zijn beider bewerkingen uitgevallen! De eerste toch is niet veel meer dan een nuchter uittreksel van het oorspronkelijke, waarin men den geest van den echten Lucianus tevergeefs zou zoeken: die van Apulejus daarentegen is van een gansch ander gehalte en in vele opzichten hoogst merkwaardig.

Deze schrijver leefde in de tweede eeuw. Hij was een zeer begaafd en veelzijdig man met eene rijke verbeeldingskracht en een fijnen geest, doch verstoken van waar kunstgevoel. Behalve de studie der Grieksche- en Latijnsche taal beoefende hij de meest uiteenloopende wetenschappen en zeer talrijk waren zijne geschriften in het Grieksch en het Latijn, in proza en in poëzie. Vele hiervan zijn voor ons verloren gegaan en van die, welke de tijd ons heeft gespaard, zijn de Gedaanteverwisselingen wellicht het oudste en zeker het aantrekkelijkste. Hij heeft deze waarschijnlijk omstreeks het jaar 153 te Rome geschreven op zijn terugkeer uit Griekenland en zijn voorbeeld, den roman van Lucius van Patrae, zeer vrij behandeld, vooral door het invoegen van allerlei romantische episoden, die ten deele met het verhaal niets te maken hebben. Men denke aan de geschiedenissen, waarmee Dickens in zijne Pickwick Papers telkens den draad der gebeurtenissen onderbreekt. Toch heeft het nageslacht reden om Apulejus dankbaar te zijn voor zijne ongedurigheid, want onder die ingelaschte verhalen komt ook het heerlijke sprookje van Amor en Psyche voor, die parel van het gansche werk. Eindelijk heeft hij, in plaats van het blij einde bij Pseudo-Lucianus, zijn roman besloten

met eene hoogst ernstige en phantastische, doch zeer onpassende verheerlijking van den Isis-dienst.

Keeren wij thans nog even tot den bij Photius genoemden gemeenschappelijken bron terug. Photius noemt als den schrijver daarvan Lucius van Patrae. Nu is het zeer merkwaardig, dat in de beide navolgingen de held eveneens Lucius heet, hetgeen zijne verklaring vindt in het feit, dat de hoofdpersoon zelf zijne lotgevallen verhaalt. Maar het is niet onwaarschijnlijk, dat Photius zich daardoor heeft laten verleiden tot de meening, dat de verhaler tevens de schrijver van het werk is, en vrij algemeen neemt men tegenwoordig aan, dat het oorspronkelijke werk anoniem verschenen is. Volgens de beschrijving, die Pseudo-Lucianus van Lucius geeft en die ongetwijfeld aan het origineel zal zijn ontleend, was deze een aanzienlijk Romein, die tevens als auteur liefhebberde en zulks ook op het gebied van den roman. Men acht het dus waarschijnlijk, dat de Gedaanteveranderingen van den ons onbekenden schrijver het bijoogmerk hadden, Lucius te bespotten wegens zijn dilettantisme.

In hoeverre het Van Limburg Brouwer gelukt is, het verloren origineel te herscheppen, vermogen wij natuurlijk niet te beoordeelen, doch men mag veilig aannemen, dat hij meer dan iemand anders tot eene dergelijke proeve bevoegd was. Zijne grondige kennis van het leven dier dagen, zijne vertrouwdheid met de beide latere navolgingen en zijn fijn ontwikkeld kunstgevoel zijn ons waarborgen, dat hij, zoo al niet eene zuivere reconstructie van den oorspronkelijken Ezel, toch zeker een Ezel heeft geschapen, die der kennismaking overwaard is. Het is zeer zeker merkwaardig,

dat men na een onderzoek gedurende meer dan zestig jaren, gepubliceerd in tallooze geschriften, aangaande de betrekking tusschen de navolgingen en het origineel en die tusschen de navolgingen onderling, in hoofdzaak juist weer tot het standpunt is teruggekeerd, dat Van Limburg Brouwer reeds in 1842 heeft verdedigd. Met gerustheid roepen wij derhalve den lezer de woorden toe, die Apulejus in het begin van zijn verhaal den lezers toevoegt: „Let op, lezer, en gij zult u vermaken!"

Om zich met Het Speelgoed te kunnen vermaken, heeft, naar ik meen, niemand eene gebruiksaanwijzing van noode.

De korte aanteekeningen, die ik aan het einde van het boekje heb toegevoegd, zullen misschien sommigen lezers van eenig nut kunnen zijn.

Utrecht. P. H. D.

VOORREDE.

TOEN ik nog jong was, had ik grooten lust een dichter te worden. Ik had zelfs reeds eene menigte verzen gemaakt, toen ik gelukkig begon te bedenken dat wij reeds zoo vele en zoo beroemde dichters hadden, dat ik het al zeer mooi moest maken, wilde ik in dit groote gezelschap niet geheel onopgemerkt blijven. Ik nam dus mijn toevlucht tot het proza; vooreerst is dat gemakkelijker en ten tweede hadden wij toen althans veel minder prozaschrijvers dan dichters; wat meer is, in het genre, waartoe ik den meesten lust gevoelde, was nog zeer weinig bij ons gedaan. Sedert dien tijd echter hebben wij zulk een groot aantal prozaschrijvers

gekregen, ernstig, luimig, geestig, niet geestig, verhandelaars, reisbeschrijvers, spectators, type-schrijvers, romanschrijvers à la Walter Scott, à la Dickens als anderszins, vaderlandsche-historische-tafereelschrijvers, deze laatste vooral in eene aanzienlijke menigte, dat ik nu, om dezelfde reden waarom ik geen verzen wilde uitgeven, ook het proza wel weder zou kunnen laten varen en dus eindigen met (althans in onze moedertaal) in 't geheel niet te schrijven. Maar, het middel om zich van zijne oude gewoonten los te maken! Een mensch moet toch iets doen. Ik heb, ja, ander werk, maar dat vult mijn dag niet. Het is waar, men kan schrijven, zonder te laten drukken; het haalt zelfs het corrigeeren der proeven uit: maar nu eenmaal de drukkunst is uitgevonden, is dat toch ook haast niet van iemand te vergen. Al ziet men zijne schrifturen maar netjes overgeschreven en ingebonden, dat doet al goed; hoeveel grooter voldoening schenkt het niet zich gedrukt te zien! Buitendien, scire tuum nihil est[1]) en wat daar meer volgt. Het besluit is dat, ofschoon men niet schrijft om zich te doen opmerken of om een ledig aan te vullen in de letterkunde van zijn vaderland, men toch wel schrijven mag om gelezen te worden. Voor mijzelven heb ik nog eene bijzondere beweegreden. Voor een ander zou 't niet vleiend zijn, zichzelven kan men 't zeggen. Als ik zoo eens de nieuwste voortbrengselen van onze Nederlandsche pers naga, dan bemerk ik dat ik, wel verre van nieuw te zijn, een heel eind ten achteren ben. Nu weet ik wel dat men met eenig recht zou kunnen vorderen, dat ik niets onbeproefd liet om die andere jongere schrijvers in te halen (als ik zelf namelijk in hunne manier smaak vond, dat spreekt van zelf);

maar ik kan niet nalaten mij in mijne ijdelheid te vleien met het vooruitzicht, dat ik juist door dat achterblijven misschien nog eerder de aandacht zal opwekken dan wanneer ik mij alleen beijverde anderen na te volgen. Er zijn buitendien, dit weet ik, ook nog wel eenige ouderwetsche menschen in ons land die mij lezen zullen, niet alleen voor de rariteit. Ik behoef dus niet eens de gewone verschooning, dat men door toegevende vrienden aangemoedigd, ja genoopt is geworden, zijn opstel uit te geven; ik schrijf voor tijdverdrijf en ik geef uit voor die, zooals ik, nog niet op de hoogte zijn, welke het Nederlandsche proza thans bestegen heeft.

De meeste van deze zullen weten dat Lucianus en Apuleius ieder een Ezel geschreven hebben. Over die twee ezels heb ik eens eene critische verhandeling voorgedragen bij het Instituut [2]) en daarin beweerd dat zij beide uit een derden ezel ontkiemd zijn, waarvan Photius ons een klein uittrekseltje geeft in zijn Myriobiblon; ik had zelfs de stoutheid te vermoeden dat men uit die beide nagemaakte ezels den ouden echten nog wel zou kunnen restaureeren. Grooten lust had ik om dat zelf te beproeven; maar voor het Instituut durfde ik dat zoo niet. Toen ik echter die geleerde verhandeling af had, kon ik niet nalaten voor de aardigheid eens te zien of ik er toch niet wat van maken kon. Daaraan heeft dan nu deze vierde Ezel zijn aanzijn te danken, die echter nu eene geheel eigenaardige gedaante gekregen heeft. De restauratie heb ik er aan gegeven. Nu ik niet meer met het Instituut te doen had, was ik vrijer en niemand zal mij kwalijk nemen, denk ik, dat ik hem een ezel lever de ma façon. Ik heb mij dan ook bepaald bij het

overnemen van eenige bijzonderheden van mijne voorgangers; de laatste helft van het verhaal, de ontknooping en de zedelijke zin zijn mijn werk.

Om nu toch niet geheel en al *classiek* te wezen, heb ik, ter gunste van meer *romantische* lezers, er nog iets bijgevoegd over Doctor Faust en Mephistopheles. Ik verzoek hen echter er niet te veel van te verwachten en altijd in het oog te houden wie 't geschreven heeft.

IK ben een mensch geweest en een ezel, maar ik weet niet of ik niet meer een ezel was, toen ik in menschelijke gedaante omwandelde, dan toen ik lange ooren droeg. Ik laat het den lezer ter beslissing over en daartoe wil ik hem mijne geschiedenis verhalen, eene geschiedenis rijk in leering voor dit en alle volgende geslachten.

Mijn vader was een rijk en aanzienlijk man in het weleer aanzienlijke Corinthe. Van den luister mijner vaderstad was niet veel anders overgebleven dan de naam. Corinthe, onder den ijzeren staf van een Romeinschen proconsul,[3]) was niet meer het Corinthe van den Peloponnesischen oorlog. Maar mijn geslacht, een zijtak van dat der beroemde Bacchiaden,[4]) was daarom niet minder machtig en vooral niet minder edel; want naarmate wij verder van den oorsprong verwijderd waren, waren ook onze aanspraken op de oudheid onzer afkomst des te geldiger.

Daarom kon ik ook niet nalaten mijzelven eenigszins boven mijn vader verheven te achten, daar ik toch een dertig jaren meer adel had dan hij.*) Ongelukkig echter ontleende onze familie een deel van haren luister aan diezelfde verdrukking, welke het vaderland vernederde. Die proconsul, van welken ik sprak, was een boezemvriend van mijn vader, of eigenlijk van mijne moeder; maar man en vrouw zijn een. Een zekere dienst, dien mijn vader eens een Romeinschen ridder bewezen had, had hem zoo bekend gemaakt met de pachters der tollen,[5]) dat zijn huis de verzamelplaats werd van de bloem der Romeinsche ridderschap, terwijl zijne kas gedurig aanzienlijken toevoer kreeg door de behulpzaamheid van hunne bedienden, de onder de Corinthische kooplieden anders zelden hooggeschatte tollenaars. Wat dat voor een dienst was, heb ik nooit recht kunnen te weten komen, noch ook hoe de tollenaars voor hem juist zoo vriendelijk waren; er moet iets gebeurd zijn met een quaestor,[6]) die niet van de rijkste was en een doodvijand van genoemden ridder. Zooveel weet ik, dat, toen de quaestor weder vertrok, hij in goeden doen was en met den ridder op den besten voet van de wereld. Dit was het werk van mijn vader, die eene uitmuntende bekwaamheid schijnt gehad te hebben om rechtsgedingen uit de wereld te maken, zonder de belangen van zijne vrouw en kinderen te verwaarloozen.

---

*) De lezer denke hier niet aan anachronismen. De hoogmoed is ouder dan het eerste boek van Mozes, gelijk hij weet; en schoon zij geen wapenborden of perkamenten geslachtrollen hadden, waren reeds de helden van Homerus zoo prat op hun adel als een hedendaagsche baron immer zijn kan.

Wat mij aangaat, dat ik van mijne eerste jeugd af alles kreeg wat ik begeerde, vond ik niet meer dan natuurlijk; maar hoe toegevend ik ook opgevoed werd, het kon niet anders of ik moest soms den last der ondergeschiktheid gevoelen. Mijne moeder had mij nooit iets geweigerd, namelijk van die zaken die zij mij geven kon; want ik vroeg er genoeg die geen moeder, hoe teeder zij haar kind ook liefheeft, in staat is hem te bezorgen. Mijn vader kwam mij hoogst zelden in den weg; maar ik had een paedagoog, een slaaf in ons huis gewonnen en geboren, die den wijsgeer uithing en mij gedurig lastig viel met lessen van rechtvaardigheid en matigheid en menschelijkheid omtrent onze minderen. De opzichter van het gymnasium,[7]) schoon er nooit anders dan jongelieden van mijn stand kwamen, was een grove ongelikte plebejer, die volstrekt niet begrijpen kon of begrijpen wilde dat in het worstelperk iets anders den voorrang geeft dan breede schouders en boersch gevormde ledematen. Ja al ware het maar, dat ik soms te worstelen had met de balsturigheid van den muilezel dien ik bereed (helaas, hoe dikwijls heb ik naderhand om dat dier gedacht) of met de koppigheid van een hardgebekt paard (dat mij zelfs eens, zonder den minsten eerbied voor mijne hooge geboorte, in het zand wierp), gedurig ontdekte ik dat ik, om wezenlijk van mijn stand en rijkdommen te kunnen genieten, meer meester moest zijn zoo van menschen als van dieren dan ik in mijns vaders huis en in de renbaan zijn kon.

Zeker, als ik de markt overging en daar die scharen van bedelaars zag, die de ingangen der tempels bezetten, bedekt met lompen en uitgeteerd van gebrek, of wanneer ik een hoop halfdronken matrozen een

morsigen langgebaarden Cynicus[8]) zag omringen, wiens schijnheilige hoogmoed door de gaten zijner kleederen heen te zien was, en die, met al zijn vertoon van gestrengheid, niet anders inoogstte dan bespotting en een aantal rotte appelen, die men hem naar het hoofd wierp, dan gevoelde ik hoeverre ik boven het overige menschdom verheven was. Maar, hoe vele genoegens men mij ook verschafte, er waren er nog vele die ik nog niet naar mijn verlangen, vele die ik nog nimmer genoten had. Welke lastige hinderpalen werden niet dagelijks aan de onbeperkte voldoening mijner begeerten in den weg gelegd!

Als ik daarover nadacht, dan kon ik nooit nalaten het geluk te roemen van dien vorst der vorsten, dien Caesar, die daar te Rome, in dat heerlijke Rome, zijn zetel gevestigd had. Een Caesar! Groote goden, welk een gelukkig mensch moet dat niet zijn, dacht ik; alles te doen wat men verkiest, een god op aarde, van de menschen gevreesd en ontzien; onze wenschen voldaan bijna voor dat wij ze vormen, al zijn ze ook nog zoo vreemd en ongerijmd. Kon ik mijn paard maar eens consul maken, zooals Caligula deed,[9]) dan zou die onbandige hengst, die mij onlangs in 't zand wierp, wel wat meer achting voor mij hebben.

Ik was eens geheel in deze gedachten verdiept, toen de voedster mijner moeder, een achtingswaardig grootje, die vrij wat beter wist wat een jong mensch toekomt dan die grommige paedagoog, mij met moederlijke belangstelling vroeg waar ik zoo ernstig over peinsde. ,,Wel, lieve Timo," antwoordde ik haar, ,,zou ik niet ernstig peinzen, daar er zoo vele dingen zijn, die ik niet naar mijn zin kan krijgen?"

,,Wat meent gij?" hernam Timo, ,,ik ben maar een

oud mensch, maar ik heb u altijd een goed hart toegedragen; en oude menschen weten soms meer, al kunnen zij zooveel niet, dan jonge; misschien kan ik u van dienst zijn. Zeg gij het uw oude Timo maar."

,,Ja, moedertje, u de dingen op te noemen, die ik gaarne had en die ik niet krijgen kan, dat zou dagwerk zijn."

,,Kom, begin maar; gij kunt nog heel wat wenschen vormen voor dat de zon ondergaat. Gij weet hoe dikwijls ik u wat toegestopt heb, als gij eens niet genoeg lekkers naar uw zin van uwe moeder gekregen hadt."

,,Vooreerst, Timo, zoude ik gaarne Caesar zijn...."

,,Groote Hecate," riep Timo [10]) en sloeg hare magere handen ineen, ,,gij begint met het geringste."

,,Weet gij waarom ik dit doe? Om de moeite uit te halen van de rest aan te hooren. Want als ik Caesar was, dan zou ik mijzelven wel kunnen helpen."

,,O, als dat het geval is, behoeft gij geen Caesar te wezen om uw doel te bereiken."

,,Hoe dat?" vroeg ik verwonderd.

,,Er zijn," zeide nu het brave grootje, terwijl zij een zeer bedenkelijk gezicht zette, ,,er zijn menschen die meer vermogen dan Caesar."

,,Die meer vermogen dan Caesar! En wie zou dat kunnen zijn?" vroeg ik verbaasd.

Timo glimlachte, iets dat haar vooral niet bevalliger maakte. ,,Hebt gij dan nooit," zeide zij, ,,van de kunst gehoord, die Lamia uitoefent?"

,,Lamia, die oude tooverheks?"

,,Ja juist, spreek er maar zoo verachtelijk niet van, juist, een tooverheks. En Lamia is nog niet eens eene van de eerste in hare soort. Als gij die van Thessalië eens kendet! O mijn jongen, als gij eene dier alvermo-

gende vrouwen op uwe hand hadt, gij zoudt niet verlangen Caesar te wezen. Menschen in dieren of steenen te veranderen, door dichtgesloten deuren binnen te dringen, storm en onweer te verwekken, de maan van den hemel te trekken, dat is alles voor haar niets."

,,Ja maar daar zijn de booze geesten, daar is Serapis en Hecate mee gemoeid."

,,Wat doet er dat toe? Van welk een geest denkt gij dat Caligula, de Caesar, bezield is? Gij vraagt immers niet naar 't geen hij mag, maar naar 't geen hij kan doen."

Timo glimlachte hier nog eens, nog leelijker dan te voren, en sukkelde heen met de woorden: ,,Als gij Lamia eens spreken wilt, dan hebt gij het de oude Timo maar te zeggen; maar er moeten darieken wezen, hoort gij, kind, want zij is wat doof, behalve voor metaalklank."

,,Ja," dacht ik, ,,mamaatje, dien kent gij ook wel, dat weten wij."

Dit gesprek gaf mij te denken. In den beginne trachtte ik alle gedachten aan het raadplegen van toovenaressen van mij af te zetten; maar daar juist op dit oogenblik een ontwerp door mij gevormd was, dat zich niet wel door andere dan door bovennatuurlijke krachten liet bewerkstelligen, kwam ik er gedurig als van zelf op terug. Omtrent de booze geesten vond ik dat Timo de waarheid gezegd had. Die geesten zijn zeker zoo boos niet als zij wel lijken, dacht ik, als zij ons doen verkrijgen wat wij verlangen. Genoeg, ik had reeds half besloten mijne toevlucht te nemen tot Lamia, toen de gunstige fortuin mij geheel onverwacht een middel aan de hand deed, om juist met die beroemde Thessalische toovenaressen bekend te wor-

den, van welke Timo mij met zooveel ophef gesproken had. Op een tijd dat mijn vader aan eene langdurige, schoon niet gevaarlijke ziekte leed, kwam te Larissa, in Thessalië, een zijner bloedverwanten te sterven, op wiens nalatenschap hij aanspraak had. Er moest iemand uit ons huis derwaarts om dit recht te doen gelden; hij zelf was daartoe in de onmogelijkheid en ik bemerkte duidelijk dat mijn vader mij niet voor den geschiktsten persoon aanzag, ik wil juist niet zeggen om mijn naam tot den rechtshandel, indien die noodig zijn mocht, te leenen (want meer werd hier niet vereischt: de proconsul zou wel voor 't overige zorgen), maar om het geld, dat ik ontvangen zou, onverminderd te huis te brengen. Evenwel, hij moest kiezen of deelen en zoo werd dan eindelijk besloten mij er op af te zenden. De reis werd bepaald. Ik werd behoorlijk uitgerust, ik kreeg een gemakkelijk paard, een slaaf om het noodige te dragen, aanbevelingsbrieven van den proconsul aan den quaestor te Larissa en van den sophist Decrianus[11]) aan vele aanzienlijke personen, zoo dáár als te Hypata, en voorts alles wat aan kleederen, mondbehoeften en geld tot zulk een tocht kon dienstig geacht worden.

Ik zal den lezer niet ophouden met een verhaal van mijne reis. Deze leverde niets merkwaardigs op en ik haast mij tot de voorname gebeurtenis, die zoo noodlottige gebeurtenis te komen, om welke ik eigenlijk dit geheele verhaal doe.

Ik moet beginnen met den ochtend mijner aankomst te Hypata. Die ochtend was heerlijk. Ik had gemeend reeds den vorigen avond deze stad te zullen bereiken; maar daar de nacht mij overvallen had en ik mij niet zoo laat bij den gastvriend van den sophist, voor wien

ik een brief had, durfde aanmelden, was ik in een klein vlek, zestig stadiën aan deze zijde van Hypata, gebleven en had mij nu, na goed uitgerust en goed ontbeten te hebben, weder op weg begeven, om op een bekwameren tijd bij Hipparchus (dit was de naam van den gastvriend) aan te komen.

Het is wonderlijk, maar waar: op dien morgen vergat ik Caesar, de tooverkunst, mijne wenschen, en zonder dat een daarvan bevredigd was, gevoelde ik mij volkomen gelukkig. Diegenen mijner lezers, die, zooals ik toen, slechts eenmaal in hunne jeugd, in het volle genot eener bloeiende gezondheid, met een vollen buidel, op een schoonen morgenstond, in een schoon landschap op weg geweest zijn, zullen dit volkomen begrijpen.

Ik had juist niet zonder eenige moeite een vrij steilen heuvel beklommen, toen zich eensklaps het bevallig gelegen Hypata in de laagte aan mijne oogen vertoonde. Welk een gezicht! Eene bekoorlijke vallei, door schilderachtige heuvels ingesloten, en ver voor mij uit de toppen van den Pindus, die zich verloren in de wolken. De stralen der koesterende morgenzon deden een lichten damp van doorschijnenden dauw uit de vlakte oprijzen, als den rook van een offer door de natuur den onsterfelijken goden ontstoken; een zoele wind onthaalde mij op den verkwikkenden geur der wilde pijnboomen en bloeiende heesters; zacht wiegden de fraai getande bladen der cederboomen, die, als met schitterende diamanten bedekt, het pas herboren licht met duizend kleuren weerkaatsten; het liefelijk gekweel der vogelen vermengde zich met de smeltende tonen der herdersfluit, die zich in de verte tusschen de bergen deed hooren.

Ik vond dit alles zoo verrukkelijk, dat ik afsteeg en mij nederzette, om het des te beter te kunnen genieten. Mij dacht, als ik zóo kon blijven als ik nu was, dan ontbrak mij volstrekt niets: maar, daar herinnerde ik mij Corinthe en die herinnering deed mij denken aan hetgeen ik dáar was en dáar verlangde; ik zag Hypata en dit gezicht deed mij denken aan hetgeen ik daar vinden zou, om mij in staat te stellen nog veel gelukkiger te worden dan ik mij nu gevoelde. Eensklaps sprong ik weder te paard en reed op een draf voorwaarts, zonder iets meer van het heerlijke landschap, van de dauwwolkjes of van de bloesemgeuren te bemerken. Op deze wijze haalde ik twee bedaagde mannen in, die ik reeds in de verte voor mij uit bemerkt had, van welke ik vernam dat zij burgers van Hypata waren, en die met de grootste bereidwilligheid aanboden mij het huis van Hipparchus, waarnaar ik hen vroeg, te wijzen. Hetgeen een dezer brave menschen er bijvoegde, diende niet weinig om mijn verlangen en mijne nieuwsgierigheid te vermeerderen. ,,Gij komt daar," zeide hij, ,,bij een gullen gastheer en bij eene wijze gastvrouw; maar wees op uwe hoede, mijn zoon: bedenk dat de edele Nicandra eene vrouw is, uitgeleerd in alle geheimen der tooverkunst."

De goede man wist zeker niet welk een gewichtig bericht hij mij hier mededeelde. Ik liet eensklaps de teugels schieten en was mijne reisgenooten een heel eind vooruit, voordat ik het zelf bemerkte. O Goôn! dacht ik, hoe kon ik het heerlijker treffen: de vrouw van mijn gastheer zelve eene toovenares! Kon ik wel ooit beter te pas komen! — Uit beleefdheid wachtte ik mijne reisgenooten weder in, maar het kwam mij voor dat zij kropen.

Ik dankte de goden, toen ik Hypata binnenreed, en mijne gedienstige vrienden, toen zij mij aan het huis van Hipparchus gebracht hadden, dat, benevens een daaraan palenden netten tuin, zeer nabij de poort gelegen was, welke wij inkwamen. Ik nam een hartelijk afscheid van mijne reisgenooten en klopte vol verlangen aan.

Het was alsof alles mij vandaag moest meeloopen. Ik had nog niet zooveel tijd om het stof van mijne kleederen af te schudden, of de deur werd geopend en een verleidelijk mooi slavinnetje vroeg mij wie ik was en wat ik begeerde. Ik was zoo verrast door dit gezicht en zoo getroffen door het levendig vuur der zwarte oogen, die mij vragend maar vriendelijk aanstaarden, dat ik letterlijk niet in staat was mijn naam te zeggen. Het meisje lachte en deze lach, die haar sprekend gelaat eene geheel nieuwe, nog niet vermoede bekoorlijkheid bijzette, zou mij geheel van mijn stuk gebracht hebben, had hij mij niet tevens doen begrijpen, dat ik waarschijnlijk een zeer mal figuur maakte. Schielijk zeide ik dus: „Lucius van Corinthe, met een aanbevelingsbrief van den sophist Decrianus, dien hij aan Hipparchus wenschte te overhandigen.” Ik wilde er iets bijvoegen om van mijne verlegenheid eenige rekenschap te geven, eene rekenschap die zeker haar, die er de oorzaak van was, niet tegen mij zou ingenomen hebben; maar voor dat ik een enkel woord kon uitbrengen, was de schoone portierster, met de vlugheid eener hinde, uit mijn gezicht verdwenen. Ik zag naar mijn jongen om, maar die stond even lijdelijk en koel naar de lucht te kijken, als mijn beestje naar den grond. Dit stelde mij gerust.

Het duurde niet lang (schoon ’t mij een eeuw scheen),

of de fraaie slavin vertoonde zich weder en noodigde mij, met eene innemende bevalligheid, binnen te treden, terwijl zij mijn bediende verzocht haar te volgen, om hem den stal te wijzen. Dit was haast meer dan ik verdragen kon en ik verslond den jongen met oogen van jaloezie. — Doch gelukkig, de zijne hadden dezelfde uitdrukking, toen hij ze op dat beeldschoone meisje vestigde, als toen hij er de wolken mede bekeek. Opnieuw gerustgesteld, ging ik voort, schoon toch niet zonder om te zien, waarbij ik, tot mijne niet geringe vreugd, hoewel tevens eenigszins tot mijne schaamte, bemerkte, dat de slavin hetzelfde deed, schoon zij, zoo als zij mijne oogen ontmoette, weder schielijk voor zich zag, met een lach nog eens zoo bekoorlijk als de vorige. Van harte gesterkt, trad ik het huis binnen, waar Hipparchus mij wachtte aan den ingang van zijn vertrek en met eene hartelijke omhelzing welkom heette.

Eene groote en deftige vrouw, die ik in de kamer vond, groette mij vriendelijk op een afstand. Ik twijfelde niet of dit was de wijze Nicandra, van welke de Hypatenser mij gesproken had.

Toen Hipparchus mijn brief, dien ik hem terstond overgaf, gelezen had, zeide hij: ,,Daar doet die beste Decrianus wel aan, dat hij mij zijne vrienden zendt: hij weet dat zij daardoor ook de mijne worden. Welkom, Lucius, onder mijn dak; het is niet groot noch aanzienlijk, zoo gij ziet, maar altijd groot genoeg om een gastvriend te ontvangen; gij zult het tot een aanzienlijk gebouw maken, als gij 't met zooveel welgevalligheid betreedt, als waarmede ik u ontvang." Hij ging daarop naar de deur en de slavin roepende zeide hij:

,,Palestra, breng het goed van mijn gastvriend in zijne kamer en wijs hem het bad."

Hoezeer ik mijn eerzamen bediende vertrouwde, deed het mij toch genoegen dat Palestra (nu wist ik meteen haar naam) zoo schielijk weder in huis gekomen was; en nog meer dat ik haar nu volgen kon. Palestra wees mij een allervroolijkst kamertje, met eene slaapplaats voor mij, en een rustbank met een kussen voor mijn bediende. Ik behoef niet te zeggen dat ik van deze gelegenheid gebruik maakte om voorloopig kennis te maken met dit aardige schepseltje, dat mijne vragen zoo vriendelijk en zoo schalks beantwoordde, dat wij al spoedig beste maatjes werden.

Teruggekomen uit het bad, vond ik Nicandra alleen. Ik dacht: dit is eene goede gelegenheid om eens van de tooverkunst te beginnen. Maar hoe eene zoo deftige vrouw te zeggen dat ik haar voor eene toovenares hield en dat ik gaarne haar leerling zijn wilde. Ik begon dan met haar stad, haar huis, haar onthaal te prijzen en kwam eindelijk op den roem harer wijsheid en bekwaamheid, die mij al op den weg was tegengeklonken. Nicandra antwoordde op dit alles niet veel, en vergenoegde zich met van tijd tot tijd te glimlachen. — Ik was dus wel genoodzaakt mij te verklaren. Het hooge woord moest er uit en ik betuigde haar mijn verlangen om iets van die wonderen te zien, welke men verhaalde dat door de Thessalische vrouwen konden verricht worden.

,,Wat zoudt gij er aan hebben, Lucius?" vroeg zij mij heel bedaard, ,,wonderen doet men toch niet alleen voor de aardigheid?"

,,Neen, dat geloof ik," antwoordde ik, ,,maar ik zou

ze zelf willen leeren verrichten om er mij tot mijne oogmerken van te kunnen bedienen."

,,Lieve vriend," zeide Nicandra, terwijl zij opstond, ,,bovennatuurlijke middelen zijn een gevaarlijk speelgoed voor hem wiens hart niet rein is van begeerlijkheid. Om gelukkig te zijn, behoeft gij de tooverkunst niet te kennen; pas alleen daar zorgvuldig op, dat niet anderen u betooveren."

Hiermede verliet mij Nicandra en ik gaf alle hoop op om van haar eenig onderricht te ontvangen. Ik bedacht niet dat de raad, dien zij mij gaf, het beste onderricht was dat ik verlangen kon. Integendeel, ik besloot nu te beproeven of ik uit dat aardige slavinnetje iets zou kunnen gewaar worden; ik hield mij overtuigd dat die er toch ook wel iets van weten zou, en dat haar onderwijs nog wel zoo aangenaam zou zijn als dat van eene matrone als Nicandra.

De Fortuin diende mij op mijne wenken: Palestra kwam om het noodige voor den maaltijd gereed te zetten. Zij bemerkte terstond dat ik niet zeer tevreden was, en vroeg mij zoo deelnemend naar de reden, dat ik onmiddellijk opstond en haar door een kus voor hare meewarigheid beloonde, een kus, die mijzelven mijne geheele teleurstelling en de deftige Nicandra in een oogenblik deed vergeten.

Palestra, schoon zij mijne omhelzing zonder veel omstandigheden ontving, was echter in een oogenblik mij weder ontglipt; en toen, op een afstand van mij blijvende staan en den vinger waarschuwend oplichtende, zeide zij: ,,Wees voorzichtig, Lucius, wees voorzichtig. Hadt gij 't mij gevraagd, ik zou 't u om uws zelfs wille geweigerd hebben. Nu zijt gij de mijne: die eene toovenares als ik ben aanraakt, is geheel in hare

macht. Gij hebt uw vinger in het vuur gedoopt, en niemand dan ik kan dien brand blusschen."

O, dacht ik, daarom waarschuwde Nicandra mij! Begrepen! Daarom raadde zij mij op te passen, dat ik mij niet liet betooveren. Zij zou er misschien anders over gedacht hebben, als zij had kunnen bemerken dat zijzelve mij gevaarlijk was. Och, had ik dien wenk maar vroeger begrepen! Maar hoe gelukkig, dat ik Palestra gekust heb voor dat ik in de noodzakelijkheid gekomen ben het Nicandra te doen.

Ik kon niet nalaten Palestra mijne vreugde hierover mede te deelen, maar zij verzekerde mij dat ik Nicandra had kunnen kussen zooveel ik wilde, zonder dat dit eenige gevolgen voor mij zou gehad hebben, en zij gaf mij volkomen verlof het te beproeven, indien ik er lust toe had.

Maar wat mij nog vroolijker maakte dan de bewustheid van Nicandra ontsnapt te zijn, was de herinnering aan het zalige oogenblik, dat ik had doorgebracht. Het kwam niet in mij op te onderzoeken of deze reden veel gegronder was dan de bovengenoemde.

Hipparchus hield mij dien avond, zoo onder den maaltijd als daarna, onder een beker lekkeren ouden wijn, met de aangenaamste gesprekken bezig; maar ik moet bekennen dat ik er niet veel van hoorde. Bij elke ritseling zag ik op, hopende Palestra te zien binnenkomen; bij elk gedruisch luisterde ik of ik haren lach ook hoorde. De edele gastvrouw begunstigde ons niet met haar gezelschap, hetgeen mij thans echter weinig meer bekommerde. Ik was nu zeker van eene toovenares, en welk eene! Ik hoorde dien avond ook van Palestra niet meer, maar ik droomde den ganschen nacht van haar.

Den volgenden dag zocht ik Palestra overal en ontweek ik overal Nicandra. Palestra, van hare zijde, had het altijd zoo druk, dat ik haar maar eens een oogenblik alleen kon spreken, maar dat oogenblik maakte mij zoo geheel en al het spoor bijster, dat ik nu zelf gevoelde dat ik in hare macht was. Bij deze gelegenheid beloofde zij mij, mij den volgenden avond eenig onderricht in de tooverkunst te zullen geven.

Den derden dag van mijn verblijf bij Hipparchus, na den avondmaaltijd, bracht Palestra mij volgens afspraak op hare kamer. Een lief kamertje inderdaad, met een groot hoog venster en een zonnescherm, waar licht en lucht aangenaam door naar binnen speelden. Naast het bed een tafel, waarop een bekranste wijnbeker, vaten met koud en warm water en eenige vreemde werktuigen, zeker voor de tooverkunst bestemd.

,,Gij schijnt bezoek te wachten, Palestra," zeide ik.

,,Nu niet meer," antwoordde zij op een toon, die mij eensklaps in hare armen bracht.

,,Stil," zeide zij, ,,niet zoo haastig: gij zoudt de tooverkunst immers van mij leeren. Dezen avond heb ik daarvoor bestemd. Hipparchus en Nicandra zijn ter ruste en hier komt nooit iemand. Neem nu eerst plaats en verkwik u met een frisschen dronk; dan zal ik met mijn onderricht beginnen."

Wat nu het onderwijs van Palestra aangaat, daar het een eerste regel in alle vakken van het hokes pokes is, dat die de kunst verstaat zijn meester niet beschamen moet, zoo zal men het mij, hoop ik, niet ten kwade duiden, dat ik daaromtrent hier het stilzwijgen in acht neem. Dit alleen kan ik zeggen dat de proeven, welke Palestra mij gaf van hare bekwaam-

heid, mij toen overtuigden dat hare meesteres bij haar niet te vergelijken moest zijn. Meer mag ik er hier niet van zeggen en ik haast mij tot de ongelukkige catastrophe te komen, waarmede de les eindigde.

Na eenige kunstbewerkingen van minder aanbelang, werd er besloten dat ik de proef zou nemen van eene gedaanteverandering. Palestra verzekerde mij dat zij dit hare meesteres zoo dikwijls had zien verrichten, dat ik haar maar behoefde te zeggen, welk dier ik wilde voorstellen, om terstond daarin veranderd te worden. Na lang beraadslaagd te hebben, bepaalde zich mijne keus op een vogel. Vliegen, dat moest, dacht mij, een zij zich ook wilde veranderen, dezen avond nog een alleraangenaamst tijdverdrijf zijn; behalve dat ik dan ook elk oogenblik bij Palestra komen kon, als zij haar raam maar openzette. Ik sloeg haar zelfs voor om, als klein toertje over de stad te doen. Dat zou prettig zijn, zoo in de koele avondlucht samen rond te fladderen.

Palestra vond mijne keuze uitmuntend. Zij bracht een kistje voor den dag, waarin verscheiden kleine doosjes en potjes. Na een weinig zoekens, nam zij er een en beval mij met hetgeen er in was, dat niets bijzonders scheen maar 't meest naar dikke olie geleek, goed in te wrijven. Zoo als ik begon, legde zij een paar korrels wierook in de lampepit en prevelde daarbij eenige onverstaanbare woorden. Met den grootsten ijver wrijvende, bezag ik mij van alle kanten, of ik ook veeren en vleugels kreeg; een en ander maal sloeg ik de armen uit, als beproevende of ik al van den grond zou gaan: maar, o groote goden! daar bemerk ik eensklaps dat mijne voeten inkrimpen tot hoeven; ik zie mijne vingers verdwijnen; in plaats van met veeren word ik bedekt met ruige en stugge haren;

mijn gelaat en mijne lippen worden uitgerekt; mijne ooren krijgen eene onmatige lengte; mijne neusgaten worden wijder; ik voel iets achter mij slingeren — het is — een staart — en — ik ben — een ezel!

Daar stond ik nu bij de bekoorlijke Palestra als — een ezel. Voorwaar, ik was een ezel, die tooveren wilde leeren, om nog gelukkiger te zijn dan ik te midden van rijkdom en weelde was, en die, daar ik het eenmaal leeren wilde, er niet naar vroeg of mijne meesteres kunde bezat, maar alleen of zij er goed uitzag, of hare oogen levendig waren, hare wangen rood, hare lokken zacht!

Palestra was niet minder ontsteld dan ik. „Genadige Hecate!" riep zij uit, „wat heb ik gedaan! Hier, dit doosje had ik moeten nemen; gij zoudt een allerliefste vogel geworden zijn! In der haast heb ik het verkeerde geopend. Maar houd moed, lieve Lucius," voegde zij er terstond bij, zich bedenkende, „met één nacht in den stal zijt gij er af. Ga daar nu maar getroost heen; niemand zal u in deze verkleeding zoeken (daarvan was ik zelf genoegzaam overtuigd); morgen ochtend heb ik niet meer te doen dan u een handvol rozen te brengen; als gij daarvan eet, zijt gij weder mijn eigen dierbare Lucius. Geduld dus, lieve jongen, bedenk dat gij het om mijnentwil doet: een nachtje wilt gij toch wel voor mij een ezel zijn, niet waar? —"

Met deze woorden streelde zij met hare zachte hand mijne ooren en mijn hals, maar toen ik haar wilde antwoorden, deed ik een zoo allerbeklagelijkst gebulk hooren, dat de arme meid verschrikt achteruitsprong.

Trouwens, ik begreep zelf dat ik hier niet wel den nacht kon doorbrengen en dat een ezel in Palestra's kamer niet minder verdacht moest voorkomen dan een

mensch, vooral aan eene vrouw die die potjes zoo goed kende als Nicandra. Ik stapte dus, zonder verdere pogingen om mij met Palestra te onderhouden, naar den stal, waar ik mij zoo goedschiks mogelijk tusschen mijn paard en een anderen wezenlijken ezel van Hipparchus aan de ruif ging plaatsen.

Nauwelijks echter was ik er, of mijn paard, dat anders zoo goedhartige dier, trok de ooren in den nek en begon mij te schoppen en te trappen, waarschijnlijk uit vrees dat ik het hooi, dat ik hem zelf dien morgen met eigen hand gegeven had, met hem zou willen deelen. In al mijn ongeluk vond ik dit zoo komiek, dat ik in lachen uitbarstte, maar helaas, ook dit lachen was alweder hetzelfde gebulk; en het schoppen werd intusschen zoo lastig (daar Hipparchus' ezel mede zijn best deed), dat ik schielijk besloot toe te geven en een ander plaatsje uit te zoeken. Terwijl ik hier over de gastvrijheid van mijne ambtgenooten nadacht, zag ik in het midden van den stal, op een vierkanten pijler, die tevens diende om de balken van het dak te onderschragen, een beeld van de godin Epona,*) met een mooien frisschen rozenkrans omhangen.

Mijn nieuwe waardigheid verveelde mij al zoo krachtig en ik was zoo gewoon om dadelijk te doen wat mij lustte, dat ik, zonder over de gevolgen na te denken, terstond mijne voorpooten (zoo lang ik van mijzelven als ezel spreek, zal ik dit anders onfatsoenlijk woord dienen te gebruiken) op een bankje zette, dat tegen den pilaar aan stond, en met uitgestrekten hals en lippen mij beijverde een roosje van den krans af te trekken. Maar op hetzelfde oogenblik voel ik een

*) Eene godin, die het opzicht had over het vee.

geweldigen slag op mijn rug en hoor ik iemand uitroepen: ,,Wacht, ik zal u leeren, maatje, de bloemen onzer godin te beschadigen! Is 't u niet genoeg het voeder van onze beestjes te komen opeten?"

De persoon, die zoo sprak, was niemand anders dan mijn eigen knecht, die zeker in een hoek van den stal gezeten had, waar ik hem niet had bemerkt.

De slag had mij zoo verschrikt, dat ik dadelijk van mijn voornemen afzag; maar toen ik mijn eigen slaaf bemerkte, speet het mij geducht dat ik den lummel niet een paar trappen gegeven had voor zijne onbeschoftheid. Zelfs kon ik niet nalaten hem, zoo ik meende, veelbeteekenend en met een bestraffenden blik aan te zien, hetgeen echter niet die uitwerking deed, die ik er van verwacht had. Hij vatte mij bij de onderlip en bracht mij in een hoek van den stal; en toen ik naar de ruif trad, gaf hij mij nog een klap met de hand toe, op een deel van mijn lichaam, dat ik anders niet gewoon was bloot te dragen.

Het duurde niet lang of er traden twee mannen in den stal, die voor zoo ver ik, mijn kop van tijd tot tijd omdraaiende, zien kon, er gansch niet uitlokkend uitzagen. Mijn onnoozele slaaf intusschen vroeg hen terstond of die vreemde ezel van hen was, waarop de een, den ander een wenk gevende, antwoordde:

,,Ja, vriend, hij is van onzen meester, die bij Hipparchus is afgestegen; wij komen zoolang met u een beker drinken. Hier hebben wij wijn, die bij den Falerner af is." [12])

Inderdaad een van hen haalde een lederen zak voor den dag en bood mijn slaaf die reeds likkebaarde een vollen nap aan.

,,Welkom, welkom, vrienden," hernam de goede

stumper, ,,hier, zet u neder. Wel dat had ik niet gedacht, dezen avond nog zulk goed gezelschap te krijgen."

En hiermede trok hij een bank bij de haverkist en noodigde hij zijne gasten plaats te nemen, terwijl hij zelf het bankje nam, dat bij den pilaar stond, en mij dus alle hoop benam de rozen der godin te bereiken.

Doch de beide vreemde gasten zouden mij daartoe buitendien geen tijd gelaten hebben. Ik zag spoedig waar het op aangelegd was. Mijn dorstige knecht werd zoo gul door hen bediend, dat hij weldra geheel bewusteloos van zijn bankje zakte; en zoodra zij hem in dien staat zagen, bonden zij hem voorzichtig aan een der palen in den stal vast, waarop een naar buiten trad en een teeken gaf, dat terstond een aantal andere kwanten van hetzelfde voorkomen deed binnentreden, met verscheiden voorwerpen beladen, welke ik bij Hipparchus in huis gezien had.

,,Die ezel," wilde ik zeggen, ,,die zich met een beker wijn laat vangen!" maar gelukkig bedacht ik, vooreerst dat ik niets zeggen kon, en ten andere dat het mij kwalijk voegde iemand voor een ezel uit te schelden, mij, die om een paar mooie oogen een wezenlijke ezel geworden was. —

Genoeg, kleederen en vaten, geld en zilver, alles werd ingepakt en ons, dat is te zeggen, mijn paard en Hipparchus' ezel, benevens mijzelven, op den rug geladen; en zoo werden wij, in het holle van den nacht, langs een ongemakkelijken en steilen weg, voor de roovers uit het gebergte in gedreven.

Mijne gewaarwordingen bij deze verschrikkelijke teleurstelling laten zich evenmin door anderen gevoelen als ik zal wagen ze te beschrijven. Weinige mijner

lezers zullen waarschijnlijk in zulk eene omstandigheid verkeerd hebben; en wat mij aangaat, zij het genoeg te zeggen dat, toen de aannaderende dag mij een natuurtooneel deed aanschouwen, niet minder verrukkelijk dan hetgeen ik voor weinige dagen gezien, maar door mijn sterk verlangen om te leeren tooveren niet genoten had, ik het vaste besluit nam om, als ik het geluk mocht hebben weder een mensch te worden, geene pogingen meer aan te wenden om mijn lot te veranderen, zoo lang het tegenwoordige nog eenigszins dragelijk was; en vooral niet, wanneer ik mij zoo op mijn gemak gevoelde, als op dien morgen toen ik uitreed.

Het zal zeker werk gehad hebben, dat mijne drijvers vermoedden dat er zulke wijsgeerige overdenkingen in hun midden plaats hadden. Voor mij hadden die gedachten nog een ander nut. Zij genazen mij voor altijd van het materialisme, waartoe ik door de redeneeringen mijner loszinnige makkers al mooi begon over te hellen. Immers, dat in de hersenpan van een ezel zulk eene operatie kon plaats hebben als ik op dat oogenblik met mijn denkvermogen deed, was mij een klaar bewijs dat het denkvermogen niet afhangt van de stoffelijke organisatie.

Doch al genoeg wijsbegeerte voor een ezel.

Toen de zon op was, hielden wij stil voor een huis, waar de roovers met veel vreugdebetoon ontvangen werden, terwijl zijzelven zich haastten ons (als ik van o n s spreek, bedoel ik hier nu altijd paarden en ezels) van onze pakken en hoofdstellen te ontdoen; waarop zij ons op een open plaats voor het huis vrijelijk lieten rondloopen.

Men behoeft juist geen ezel te zijn, om te kunnen

gevoelen hoe aangenaam de rust is, na een vermoeienden tocht, of om te ondervinden hoe lekker een stuk roggebrood en een slok koud water smaakt, als men honger en dorst heeft. Ik evenwel had dat, als mensch, nog nooit ondervonden; ik moest een ezel worden, om dit mij onbekende genot te leeren kennen.

Doch — van welk een kleinigheid hangt niet ons geluk af! — daar zie ik, op een kleinen afstand, een heerlijk bed met rozen. Onmiddellijk stap ik er heen, maar omziende bemerk ik dat de roovers, die op het gras voor het huis uitgestrekt hun ontbijt namen, steeds het oog op ons gevestigd hielden, opdat wij hen niet zouden ontsnappen. Dit bracht mij tot nadenken. Als ik nu rozen eet, dacht ik, dan word ik voor hunne oogen een mensch, en een van beide, of zij houden mij voor een toovenaar, of zij nemen mij gevangen, of dooden mij misschien wel, om te beletten dat ik hunne misdaden uitbreng. Ik zag dit volkomen in en toch, nauwelijks kon ik den lust weerstaan; evenwel, ik hield vol. Het was de eerste maal van mijn leven, dat ik iets liet, omdat de rede het mij verbood. Tweede voordeel, dat mij mijne ezelhuid verschafte. Mij dunkt, dit was al meer gewonnen dan ik met al de kunsten van Nicandra had kunnen verwerven. Evenwel, toen was ik nog niet in staat de waarde van dezen vooruitgang recht op prijs te schatten.

Ik moet er bij zeggen dat de roovers, door weder op te laden, gelukkig nog al spoedig aan mijn tweestrijd een einde en mij alzoo de overwinning gemakkelijk maakten.

Toen het weder voorwaarts ging, begon ik echter al spoedig berouw te krijgen, dat ik het er maar niet op gewaagd had; want daar ik nooit gewoon was iets te

dragen, waren die pakken, zelfs voor mijn ezelsrug, verschrikkelijk lastig, te meer daar ik buiten de mogelijkheid was ze wat gelijker te leggen, en daar ik, bij de minste vertraging van mijn stap, den stok des drijvers voelde, die mij herinnerde dat ik mij niet op een pleizierreisje bevond. Op eens schoot mij in dat ik die rozen wel weer zou kunnen vinden, als ik mij aanstelde of ik niet verder voort kon, wijl de roovers mij dan zeker zouden laten liggen en ik, als zij ver genoeg weg waren, de gelegenheid zou hebben de rozen weder op te zoeken.

Een onvoorzien toeval echter bewees mij, dat ik ook hier weder buiten den waard gerekend had. Te weten, zoo als ik mij gereed maakte mijn ontwerp ten uitvoer te brengen, viel mijn lotgenoot, de ezel van Hipparchus, stokstijf op den grond. Misschien had hij wel dezelfde gedachte gehad. De roovers begonnen met hem op het onbarmhartigst te slaan en te stompen, hem aan ooren en staart te trekken; en toen het arme dier desniettemin liggen bleef (hetgeen mij een genoegzaam bewijs was, dat er bij hem geene veinzerij onder schuilde), namen zij, na eenige oogenblikken onder elkander beraadslaagd te hebben, en zeker begrijpende dat er toch niets mede aan te vangen was, de pakken van zijn rug en na hem de achterpezen te hebben doorgesneden, wierpen zij hem van de steilte, op welke wij ons bevonden, in den afgrond naast den weg neder. Ik sidder nog als ik er om denk, en hoewel ik er waarlijk niet bij won, daar de pakken van mijn overleden lotgenoot nu tusschen mij en mijn paard verdeeld werden, zoodat ik omtrent eens zooveel te dragen kreeg, besloot ik mij van dit oogenblik af te gedragen zooals een braven ezel betaamt, en liep ik,

in de vreugde over mijne redding, met vrij wat luchtiger tred voort dan ik tot nog toe gedaan had, zoodat het zelfs de aandacht der roovers trok, die er groote pret in hadden dat ik harder liep naarmate ik zwaarder beladen was.

Ik behoef niet te zeggen dat die vlugheid niet lang duurde, en hoewel wij nog eens stilhielden, had ik, toen het avond begon te worden, al mijn kracht van geest noodig om mij te bewaren voor volslagen moedeloosheid. Gedurig moest ik mijzelven het lot van Hipparchus' grauwtje herinneren, om nu niet wezenlijk van vermoeidheid neer te vallen.

Ik kan den lezer intusschen verzekeren dat ook deze tocht rijk was in vruchten voor mijne zedelijkheid. Ik had nog nooit zulk een medelijden met ezels noch zulk een afkeer van mooie slavinnen gevoeld als op dit namiddagtoertje.

Eindelijk waren wij thuis. Men kan nagaan hoe ver het met mij gekomen was, als ik hier dat zalige woord „thuis" gebruik van den afgrond in welken wij nederdaalden.

Na een vrij steilen berg overgetrokken te zijn, kwamen wij in een dicht bosch, waar de weg meer en meer naar beneden liep, tot dat wij eindelijk stilhielden voor een kleinen heuvel, waar een der roovers, een aantal takken en bladen weggeruimd hebbende, een deur uit teenen gevlochten deed te voorschijn komen, die geopend zijnde een donker hol aan ons oog vertoonde, dat mij ten minste met schrik en afgrijzen vervulde. Een der roovers nam mij bij den teugel en deed er mij ingaan. In 't eerst zag ik niets, maar weldra begon ik, aan de duisternis gewennende, het een en ander der mij omringende voorwerpen te onder-

scheiden, hetgeen nog beter werd, toen wij eindelijk aan een ijzeren deur kwamen, die op een gegeven teeken van binnen geopend werd door een allerafschuwelijkst wijf, maar dat gelukkig een fakkel in de hand had. Achter die deur, die aanstonds weder gesloten werd, verbreedde zich het hol; en weldra zag ik een groot vertrek dat openstond.

De roovers stormden hier binnen; twee ontlastten mij van mijne pakken, gelijk ook mijn paard, en sleepten alzoo het geheele boeltje van den goeden Hipparchus in hun nest.

Aan ons werd een ander vertrek, of liever hol, aangewezen, dat een stal moest verbeelden, en waar het beste van was een goede hoeveelheid stroo, waarop ik mijne matte leden kon uitstrekken.

In het eerst had ik weinig trek om mij met hetgeen rondom mij voorviel bezig te houden. Ook vernam ik anders niet dan een verschrikkelijk gestommel en rumoer; maar daar de zaal der roovers onze stal was, zoodat ik in de schuinte zien kon wat daar binnen gebeurde, ontdekte ik spoedig wat er te doen was. Ik zag hen zich uitkleeden, met olie wrijven en vervolgens met warm water rijkelijk besproeien, waarbij het niet ontbrak aan vloeken en tieren op de oude vrouw, als die niet spoedig genoeg alles aanbracht. Vervolgens strekten zij zich rondom de tafels uit, die in hun vertrek verspreid stonden, en riepen om eten en wijn.

Bij deze gelegenheid leerde ik alweder iets, namelijk dat een rooversezel het soms toch nog beter heeft dan een rooversslavin. Ik lag dan ten minste op mijn gemak en men liet het mij (dit moet ik die onverlaten ter hunner eere nageven) aan niets ontbreken. Het oude mensch, hoe leelijk ook, wekte daarentegen mijn

innigst medelijden op, zooveel scheldwoorden wierp men haar naar het hoofd en zooveel klappen kreeg zij, schoon zij waarlijk al haar best deed om hare heeren naar hun zin te bedienen.

Ik zag echter aldra dat het oudje zichzelf geenszins vergat, daar zij de beste hapjes aan mijne zijde kwam opeten en een grooten beker in een hoek zette tusschen het stroo, iets dat mij in de gelegenheid stelde om, toen zij weder heengegaan was, er een paar goede slurpen uit te nemen,die mij buitengemeen verkwikten.

Of ezels anders ook wijn drinken, of dat deze hebbelijkheid den mensch met de rede eigen blijft, ook al heeft hij de gedaante van een redeloos dier aangenomen, zou ik niet durven zeggen.

De oude scheen er geen gedachte op te hebben, want schoon het hare aandacht trok, dat de beker niet meer zoo vol was, en zij mij zelfs een paar maal eenigszins wantrouwend aankeek, zag ik er waarschijnlijk te dom uit, om eenig voedsel te geven aan haar vermoeden.

Intusschen hadden onzer beide heeren en meesters hun ledige magen gevuld en waren zij reeds aan den beker bezig, onder welks rondgaan zij zich onledig hielden met elkander hunne dappere daden te vertellen.

Ik twijfelde er niet aan of de grootste helft daarvan was gelogen, en de snoeverijen van dat volk verveelden mij geweldig. Maar op eens stak ik mijne lange ooren op: ik merkte namelijk dat het mij gold. Een der roovers had zich in het bezit van mijn paard verheugd, waarop een ander hem vrij bits ten antwoord gaf, dat hij wel drie zulke paarden geven wilde voor een ezel zooals ik.

Ik kan niet zeggen hoe mij dit streelde. Ik zag mijn goeden klepper zegevierend aan en ik richtte mij op

met een zeker weltevreden geluid, terwijl ik van dit oogenblik af in de redenen der roovers eene geestigheid en zelfs eene waarheidsliefde vond, die ik er te voren volstrekt niet in had opgemerkt. Als de lof van een aartsschobbert een ezel op het stroo doet grinniken van genot, is het dan den mensch kwalijk te nemen, als hij het oor leent aan vleierij?

Er deed zich weldra eene gelegenheid op om in mij eene andere deugd te beproeven dan die van goed te kunnen loopen. Twee dagen namelijk na onze aankomst kwam een roover, die op kondschap was uitgegaan, berichten dat men aan de andere zijde van het bosch een rijtuig gezien had, dat naar allen schijn een rijken buit moest inhebben, maar begeleid door vier of vijf welgewapende mannen te paard.

Aanstonds waren de roovers op de been; mijn paard werd gezadeld en schoon ik van oordeel was dat ik, als ezel, daar niet veel nuts kon stichten, hielden mijne meesters zich niet op om mijn advies te vragen, maar dreven ons beiden tegen den hellenden weg op naar de bovenwereld. Ik merkte spoedig dat zij niet zonder reden handelden; want zoodra als wij boven waren, zetten er zich twee op het paard en twee anderen bestegen mij en joegen ons met zweepslagen en hielstompen voort, terwijl de overigen ons met allen ijver naliepen. Een eind weegs verder wisselden de loopenden de rijdenden af en zoo kregen wij weldra, om den hoek van het bosch, schoon nog een goed eind voor ons uit, een overdekten wagen te zien. Zoodra men ons bemerkte, begonnen de muilezels, die het rijtuig trokken, meer spoed te maken, terwijl de ruiters (er waren er vier) langzaam aanreden, blijkbaar met het oogmerk om ons af te wachten.

Dit beviel mij minder en ongemerkt vertraagde mijn pas langzamerhand, hetgeen mij echter niet anders dan heviger klappen en stompen aanbracht. Ik dacht hierbij weder aan de voortreffelijkheid der rede. Een dier kan men niet anders dan op deze wijze regeeren: een mensch behoeft geen trappen of stooten; die is voor overtuiging vatbaar. Het schoot mij echter niet in dat, als ik in mijne jeugd wat minder als een mensch behandeld was geworden, ik nu waarschijnlijk geen ezel zou geweest zijn.

Weldra hadden wij den wagen ingehaald. De ruiters verdedigden zich dapper, maar werden overmand. De muilezeldrijver vluchtte en men maakte zich, behalve van een zeer aanzienlijken buit, van eene jonge vrouw meester, die er gansch niet onbillijk uitzag; schoon door den schrik hare kleederen en lokken in eene bittere verwarring waren.

Wij reden terug naar een den roovers welbekend huis in het bosch. Hier werd de buit onderzocht, die aanzienlijk was, en, de kostbaarste zaken bijeengepakt zijnde, werden die alweder op mijn rug geladen; doch wat mij volkomen in mijn lot troostte: ook het schoone meisje, dat niet ophield met weenen en jammeren, kreeg bij die pakken een plaats, waarop een der roovers mij bij den teugel nam en mij zoo het bosch in naar het onderaardsche verblijf geleidde, door eenige andere gevolgd, om tot konvooi voor de kostbaarheden te dienen.

Ik kan zeggen dat het mij dapper begon te vervelen op deze wijze tot dingen gebruikt te worden, waartoe ik nimmer eenige genegenheid had laten blijken; want hoe onbandig ook mijne begeerten steeds geweest waren, de bezittingen en het leven mijner evenmen-

schen had ik altijd geëerbiedigd. Het is waar, ik had nooit aan iets gebrek gehad en nooit eenige reden om iemand te vermoorden; maar het is dan toch ook waar, dat ik deze roovers en moordenaars, die mij dien gelukkigen nacht bij Palestra zoo duur deden betalen, voor de grootste schelmen van de wereld hield.

Intusschen was deze tocht al weder niet zonder eenig genoegen; ieder toch zal het met mij eens zijn, dat het een wezenlijk genot is een mooi meisje op zijn rug te dragen; schoon dit genoegen merkelijk getemperd werd door het medelijden, dat ik voor dat arme kind ontwaarde, bij de overdenking van het leed, dat haar te wachten stond. Zulk een fatsoenlijk meisje alleen midden onder een troep woeste roovers! Zulk een meisje in een onderaardsch hol opgesloten, neen, ik kon er niet aan denken zonder afgrijzen. Ik was zoo met haar begaan, dat ik al mijn best deed om mijn stap gelijk en gemakkelijk te maken, om haar niet te hinderen.

Toen wij bij den ingang van het hol kwamen, vonden wij de oude reeds buiten. Het meisje werd aan hare zorg toevertrouwd en de pakken afgeladen.

Maar terwijl de roovers hiermede bezig waren, ging een van de geldzakken bij ongeluk open en strooide een regen van goud op den grond. Dit gezicht had zulk eene oogenblikkelijke uitwerking op dat rooversgebroed, dat zij terstond over elkander heen vielen, zoo 't scheen om de stukken weder in den zak te doen, maar naar ik duidelijk kon bemerken, om elk voor zich er zooveel mogelijk van te benaasten. Ook het oude vel, dat alreeds met het meisje het hol was binnengegaan, wendde zich op het hooren van het gerinkel om en begon met de roovers mee te grabbelen.

Op dit oogenblik krijgt het ongelukkige slachtoffer der geldzucht eene uitmuntende gedachte. Allen dus bezig ziende, springt zij, met eene behendigheid die mij verbaasde, op mijn rug.

Ik begreep haar terstond en zoo als ik bemerkte dat zij zat, wilde ik 't op een loopen zetten; doch daar voel ik eensklaps iets aan mijn staart trekken, dat mij terughoudt. Het was de oude, die het bemerkt had, en die letterlijk aan mijn staart ging hangen, hoewel ik haar reeds voortsleepte. Hier was goede raad duur. Schopte ik, dan kon het meisje vallen; maar schopte ik niet, dan waren wij verloren: ik — schopte.

Met luchtigen zwier lichtte ik mijne achterdeelen op en trof het oude wijf zoo gevoelig, dat zij mij al gillende losliet; en voordat de roovers, die op dit gerucht opvlogen, bij mij konden zijn, was ik reeds met mijn dierbaren last in vollen ren.

Die ezels, dacht ik, die om eenige goudstukken zich zulk een bekoorlijk meisje en — zulk een flinken ezel, voegde ik er zedig bij, laten ontsnappen! —

Men ziet, ik had, in weerwil van al het voorgevallene, het rechte besef van mijne ezelachtige natuur nog niet. De vraag zou toch zijn wat erger was: om goud een ezel te laten loopen, al zat er ook eene Hebe op,[13]) of om, door zucht voor de tooverkunst, zelf een ezel te worden.

Mijne nieuwe meesteres deed intusschen alles wat zij kon om mij aan te moedigen. „Loop maar, loop maar, mijn jongen!" riep zij. „Toe, grauwtje! Dat gaat goed, mijn beest! Ik beloof u, als gij mij behouden thuis brengt, een hoofdstel met gouden ringen en sterren, een purperen dek, dagelijks net geroskamd en haver zooveel gij lust. Voort maar, ezeltje, voort, mijn jongen!"

Als het goede kind, dat mij gedurig met hare kleine zachte handjes bij wijze van aanmoediging op den hals klopte, geweten had op wiens naakten rug zij zoo gemeenzaam zat, zij zou misschien heel anders gesproken hebben; en ik, hoe vriendelijk ik hare beloften ook vond, ik moet bekennen dat zij mij met spijt en verontwaardiging vervulden. Dat is dan het hoogste toppunt van geluk, dat mij wordt voorgesteld, dacht ik, een maat haver en het genoegen om geroskamd te worden! Doch ik zelf had mijne redenen om te loopen, zoo ik meende ten minste. Immers, was er wel een vernederender toestand te bedenken voor een ezel dan de ezel te zijn van struikroovers, gedurig gestolen goed te moeten dragen of zulke gemeene kerels op zijn rug te moeten dulden. Het is waar, mijn paard scheen met dit alles zeer tevreden te zijn, maar dat was ook een wezenlijk paard: ik was in alle geval een ezel die over zijn toestand kon nadenken, die het verledene zich kon herinneren, het toekomende voorzien, het verband tusschen gevolgen en oorzaken begrijpen en daaruit besluiten afleiden voor de toekomst. — Het is waar, dat alles had ik kunnen doen, toen ik nog een Bacchiade was, — en toch was ik een ezel geworden: hoe kwam dat dan?

Hoe 't zij, ik liep, al ware 't maar om hoe eer hoe beter een rozenstruik te vinden. Maar ziet nu eens het onderscheid tusschen een redelijken en een redeloozen ezel. Altijd even hard voortrennende, kwamen wij aan een tweesprong. De eene weg, dat wist ik, leidde het bosch uit, de andere rechtaan op het huis, waar de roovers na het gevecht stilgehouden hadden en waar waarschijnlijk nog wel eenige zich ophielden. En nu ment mijne lieve geleidster mij juist dezen weg in.

„Hier, hier, grauwtje," zegt zij, „dit is de weg naar het huis van mijne ouders, waar ik mijn minnaar zal vinden, die zeker al doodelijk ongerust is."

Men verbeelde zich nu mijn toestand! Het meisje wilde links en ik wist dat, als wij niet rechts gingen, wij verloren waren. Spreken kon ik niet. Ik beproefde dus haar met geweld dien weg in te voeren; en ik rende dien werkelijk in, maar toen begon zij mij zoo erbarmelijk te smeeken en zelfs zoo te schreeuwen, dat ik vreesde dat zij daardoor alleen de roovers op het spoor zou brengen.

Ik nam dus, overtuigd dat men niet ontvluchten kan, wat de schikgodin ons heeft voorbestemd, het besluit mij en het ongelukkige kind aan ons noodlot over te geven. Ik wendde om, maar ik dacht met een diepen zucht: „Ach wat is de mensch toch een kortzichtig wezen!" En ik nam het vast besluit om, zoo ik zelf ooit weder een mensch worden mocht, nooit een anderen weg in te rijden dan dien mij mijn ezel wees.

Ik had deze fraaie gevolgtrekking nauwelijks gemaakt of de uitkomst bewees dat mijne vrees niet ongegrond was. Wij liepen de roovers vlak in den mond en zij stonden voor ons, eer mijn lieve berijdster nog recht wist wie zij zag.

„Wat hebben wij hier?" riep een der roovers, zoo als hij ons zag. Men herinnert zich zeker, dat het grootste aantal bij het huis in het bosch gebleven was, toen ik met eene kleine afdeeling naar het hol werd afgezonden. Die wij ontmoetten, waren de eerstgenoemden, die, nog bij het huis vertoevende, ons in de verte hadden zien aankomen en zeker gemeend nieuwen buit aan ons te behalen. „Wat hebben wij hier," riep hij, „onze vorstin met grauwtje! Hoe komt gij

hier, lieve meid, zijt gij niet bang geweest zoo alleen op reis te gaan." — Onder zulke spotredenen, nam men mij bij den teugel en voerde mij, met het nu geheel wanhopige meisje, naar het huis, van waar wij spoedig allen te zamen de terugreis naar het hol aannamen.

Met welk een vreugdegejuich wij daar ontvangen werden, behoef ik niet te zeggen. Het oude wijf alleen, dat nog woedend was over den trap, dien ik haar gegeven had, begon mij met de uiterste vinnigheid te beschuldigen, dat ik, om het gevangen meisje haar te ontrooven, mij niet ontzien had haar te mishandelen.

,,Wel, daar zou ook wat aan verbeurd zijn," riep een der roovers lachend uit, ,,al had hij u de hersens ingeslagen, gij oude totebel! Zwijg, waar praat gij van? Een ezel te beschuldigen, een redeloos dier, wie heeft het ooit gehoord! Beschuldig liever u zelve, dat gij niet beter opgepast hebt. Een ezel loopt als hij de zweep voelt en vraagt niet wie die hanteert. Integendeel hij verdient eene dubbele portie haver, omdat hij ons de vluchtelinge heeft teruggebracht. Gij ziet, het beest kent ons al en loopt van zelf weer naar stal. Kom hier, grauwtje," zeide hij, terwijl hij mij over den kop streek, ,,gij hebt van daag uwe zaken kostelijk gedaan, mijn beest;" en hiermede deed hij mij weder in den afgrond dalen, waar ik inderdaad alles vond, wat een ezel verlangen kan.

Zoo werd het gebrek aan menschelijk doorzicht een ezel tot verdienste aangerekend en mijne vooronderstelde domheid niet alleen een middel tot mijne redding, maar een beweegreden tot belooning. Ik ben naderhand meermalen in de gelegenheid geweest, om mij te overtuigen dat dit niet alleen ezels te beurt valt.

Ik moet hier eenige dagen overstappen, in welke niets bijzonders voorviel. Bijna dagelijks was ik in de gelegenheid mijne diensten aan de roovers te betoonen op tochten, die zij met mij deden, waarbij ik meer en meer in hunne achting won; maar rozen, waar 't mij om te doen was, kreeg ik nergens te zien. Ik begon dus te wanhopen van ooit uit de handen dezer onmenschen te geraken en dit vooruitzicht maakte mij uiterst neerslachtig, hoewel ik had moeten bedenken dat ik tot nog toe als ezel vrij wat beter figuur gemaakt had dan immer te voren als mensch, en dat ik niet zou geweten hebben, wat ik als ezel meer zou verlangen. Ik kreeg hooi, haver en brood, zuiver water, zooveel mij lustte; mijn stal was koel, wel van stroo voorzien en 's winters zeker dicht en warm; ik behoefde niet onmatig te werken of te loopen: in éen woord, ik deed verkeerd mijne meesters onmenschen te noemen; ten mijnen opzichte waren zij het niet.

De uitkomst deed weldra zien dat ik als ezel niet verstandiger was dan ik als mensch geweest was, of liever, zooals ik in den beginne zeide, dat het potje van Nicandra eigenlijk niet meer gedaan had dan mij recht te doen wedervaren en mij die gedaante te bezorgen, die mij toekwam.

Tot mijn troost bewees die uitkomst tevens dat ik niet de eenige was, wien die gedaante voegde.

De roovers waren, zoo ik zeide, machtig tevreden, toen zij het door hen gevangen meisje zagen terugkomen. Dat meisje intusschen was de oorzaak van hun ongeluk. Het goede kind was in het celletje der oude huishoudster opgesloten geworden; wat daar met haar voorgevallen is, kan ik niet zeggen,[14]) maar dit weet ik, dat sedert hare aankomst de goede harmonie,

die tusschen deze onderaardsche machten tot nog toe scheen geheerscht te hebben, geheel verbroken was. Dagelijks hoorde ik twisten en schelden en ik had alle reden om te vermoeden dat het weldra tot dadelijkheden tusschen hen zou komen.

Zoo stonden de zaken, toen een der roovers, die op kondschap was uitgegaan, een reeds bedaagden man medebracht, die in een naburig vlek woonde en bij wien zij gewoon waren hunne gestolene goederen te brengen, om ze op eene voordeelige en geheime wijze hier of daar te verkoopen. Deze eerwaardige persoon kwam nu met den voorslag ter baan om het meisje van hen over te nemen, zeggende dat hij te Larissa kennis had aan een niet minder eerzamen handelaar, die steeds een aantal schoone slavinnen den kost gaf, ten einde door hare bekoorlijkheden zijne jonge en ook oude stadgenooten te beletten zich aan de vrouwen hunner buren te vergrijpen. De som, die hij voor haar bood, was inderdaad zoo aanzienlijk, dat het mij niet verwonderde dat de roovers er ooren naar hadden. Uit de beraadslagingen over dit voorstel kon ik niet wijs worden, daar zij, hoewel zeer luidruchtig, zeer verward gevoerd en er dikwijls drie of vier adviezen tegelijk gegeven werden. Het resultaat was echter, dat men het eens werd. De gevangene werd voor den dag gebracht en aan den koopman ter hand gesteld, nadat deze den bedongen prijs in goede klinkende munt voldaan had en nog daarenboven een extra-toelage voor het gebruik van mijn rug, om het meisje een eindweegs te brengen, waartoe de bovengenoemde roover zou medegaan, om mij weder terug te geleiden.

Ik werd dan opgezadeld en het meisje op mijn rug geplaatst. Ach, hoe dikwijls had ik dit lieve kind al in

verschillende omstandigheden gedragen! Of zij 't niet begreep, of dat zij zich in haar lot schikte, weet ik niet, maar zij was zeer gelaten.

Wat mij aangaat, mijn besluit was genomen, om nu alles in het werk te stellen, ten einde het ongelukkige slachtoffer en mijzelven te bevrijden. Gelukkig, zoo ik toen meende, behoefde ik zelf hiertoe geen moeite te nemen. De fortuin had er reeds voor gezorgd om mij in de gelegenheid te stellen ook nu weder opnieuw te leeren, dat alle verandering geen verbetering is. Wij hadden ons nog niet zeer ver van het hol verwijderd, of ik zag den roover wat achterblijven. Op eens hoor ik een schel fluitje en mijne groote ooren verzekerden mij dat het door niemand anders dan door den roover geblazen werd. De koopman scheen er niet de minste gedachte op te hebben, want hij zag juist naar den tegenovergestelden kant. — Eensklaps schieten zes welgewapende mannen te paard uit een zijlaan, omsingelen ons en verzekeren zich in een oogenblik van koopman en roover, terwijl een hunner naar het meisje toevliegt, haar van mijn rug tilt en haar met tranen van vreugde omhelst, eene vriendelijkheid die zij zoo beantwoordde, dat men duidelijk kon bemerken dat zij oude kennissen waren.

Men sloeg straks een ander pad in en voor het middag was, reden wij eene groote en prachtige landhoeve op, waar wij door eene groote menigte personen, ouden en jongen, vrijen en slaven, met een uitbundig vreugdegejuich ontvangen werden, terwijl de roover en de koopman in handen der gerechtsdienaren werden overgeleverd.

Hoewel het eigenlijk met mijne lotgevallen niets te maken heeft, wil ik toch, ter opheldering voor den

nieuwsgierigen lezer, hier bijvoegen hetgeen ik naderhand uit de gesprekken van eenige bewoners der landhoeve vernomen heb.

De roover, die het gevangen meisje weggebracht had, was een roover, zooals men ze slechts in de verdichte verhalen vindt: hij was wezenlijk verliefd geworden op het meisje en had besloten hare onschuld tegen elkeen te verdedigen, behalve natuurlijk tegen zichzelven. Hiertoe had hij partij gemaakt met bovengenoemden kwanselaar. Deze zou haar eigenlijk voor hem koopen en er een goed makelaarsloon voor genieten. Maar daar hij, hoe verliefd ook, steeds roover bleef, was hij tevens op een middel bedacht geweest om haar ook weder den kwanselaar afhandig te maken, zonder in de noodzakelijkheid gebracht te worden van hem of kooppenningen of makelaarsloon te geven. Te dien einde nu had hij afspraak gemaakt met een paar andere knapen, op welke hij meende te kunnen vertrouwen; doch deze knapen, die niet anders waren dan afgevaardigden van de ouders van het meisje en al lang in het bosch hadden rondgedwaald, om het verblijf der roovers op te sporen, hadden hem weer bij den neus gehad, waarvan het gevolg was dat hij, in plaats van zich door hen in het bezit van zijne beminde gesteld te zien, met den heler, dien hij meende bedrogen te hebben, gevat werd; hetgeen eindelijk teweeg bracht dat het geheele roofnest ontdekt en uitgeroeid en allen naar verdienste gestraft werden.

Zoo verre, om te doen zien dat in mijn verhaal de poëtische gerechtigheid niet vergeten is.

Maar ik nu zelf! Ach wat zal ik daarvan zeggen! Toen wij aan de landhoeve kwamen, meende ik dat mijn geluk dat der onsterfelijke goden overtrof. Met

wijd opengesperde neusgaten en de ooren in den wind, stak ik de trompet der overwinning door een gebulk, dat bergen en dalen deed weergalmen. Ik twijfel er aan of ik mij als mensch ooit zoo gelukkig gevoeld had. Die het onderscheid kent tusschen een geluk dat men geniet, ook het hoogst denkbare, en een dat men wacht, zal dit begrijpen. Ik zag mij nu bevrijd van de roovers en ik had voor 't vervolg slechts te kiezen, of ik een gelukkig mensch of een gelukkige ezel wilde zijn. Want rozen, hoe zouden die mij hier ontbreken?

De verloste schoone beval mij terstond harer familie aan en vermeldde met ophef de verplichting, die zij aan mij had. Het eerste was dat men besloot mij in de weide te zenden, om mij in de gelegenheid te stellen, zoowel om mij eens recht te goed te doen als om kennis te maken met de merriepaarden, waarvan mijne begunstigers tevens (men ziet dat zij niet door een ijver zonder verstand gedreven werden) een goed ras van muilezels hoopten te krijgen.

Ik werd dan ook aan den opzichter der stoeterij toevertrouwd, wien aanbevolen werd alle mogelijke zorg voor mij te dragen. In de wei gebracht, was ik eerst wel een weinig verlegen door het groot aantal van fraaie paarden, die mij eensklaps omringden (ik was door mijne ongelukken het gezelschap van vrouwen geheel afgewend), maar weldra, meer moed krijgende, bepaalde ik mijne keuze. Doch helaas! nauwelijks werd mijn oogmerk door de hengsten bemerkt, of deze, door eene onedele jaloezie gedreven, of mij misschien voor een gemeenen overspeler aanziende, begonnen mij met alle kracht te schoppen, te trappen en te bijten, zoodat ik mij niet herinneren kon immer zulk een onaangenamen middag in het roovershol te hebben

doorgebracht. Gelukkig kwam de opzichter er met de zweep tusschen beide, om mij te verlossen. De man zette mij op stal en gaf mij haver en hooi genoeg om een kameel te voeden.

Ik sliep dien nacht uitmuntend en besloot nu den anderen dag rozen te gaan zoeken en mij dan aan de verbaasde familie der jonge bruid bekend te maken. Maar zeer vroeg in den morgen komt de vrouw van den opzichter in den stal, neemt mij, zonder een woord te spreken (wat behoeft dat ook tot een ezel, zal men zeggen), bij den halster en spant mij in den molen. Ik brulde bijna als een leeuw van verontwaardiging, maar het ondeugende wijf sloeg daar niet den minsten acht op en liet mij een goed deel van den dag haar werk verrichten, terwijl mij nu, in plaats van haver en brood, te midden van het koorn dat ik maalde, niets dan kaf vol steentjes gegeven werd, om mijn hongerigen buik te vullen.

Den volgenden dag was 't nog erger. Het wijf roept haar jongen en beveelt hem met mij een aantal zakken koorn weg te brengen. Dit gaf mij moed. Dien jongen, dacht ik, kan ik wel ontloopen. Maar ook hier vergiste ik mij. Hetgeen ik te dragen kreeg, was zoo zwaar en werd zoo slecht opgeladen dat er aan geen loopen te denken viel, behalve dat de weg tegen een steilen berg opging; en toen de guit zag dat de last te veel naar de eene zijde overhelde, nam hij een hoop steenen van den weg en hing die in een ledigen zak aan den anderen kant. Daarbij hield hij mij met een knoestigen stok in een gedurigen draf en hiermede niet tevreden, bond hij mij een bos doornen aan den staart, die mij, bij iedere beweging, in de beenen prikten.

Ziedaar dan nu wat ik gewonnen had! O hoe

wenschte ik mijne brave roovers terug! Dat was dan de belooning voor de weldaad, die ik toen aan dat schoone meisje bewezen had! Zij had thans zeker wel om andere dingen te denken dan om een ezel. Niemand van die dankbare familie zag meer naar mij om; en ik, als ik niet in den molen liep, droeg ik zakken en als ik geen zakken droeg, liep ik in den molen; terwijl de onverlaat, die mij dreef, dagelijks nieuwe pijnigingen uitvond, om mij te kwellen. Moest ik een rivier doorwaden, dan ging hij, om zijn voetjes niet nat te maken, nog zelf bij de pakken zitten. Viel ik of gleed ik uit door de glibberigheid, in plaats van mij dan een handje te helpen, sloeg hij mij zoo lang of trok hij mij zoo lang bij ooren en staart, dat ik eindelijk met ongeloofelijke moeite opsprong. En daar hij mij meestal op dezelfde plaats sloeg, werd die geheel doorwond en ongetwijfeld (want ik kon 't niet eens zelf zien) ontstond daar een gevaarlijke zweer. Althans de pijnen, die ik leed, waren ondraaglijk. Dat ik mij ongelukkig gevoelde, zal niemand nu zeker aan verwijfdheid of onmatige begeerten toeschrijven. Intusschen, zou men het gelooven? één dag was mij het loopen in den molen een wezenlijke zaligheid. Op zeker tochtje namelijk met dien lieven jongen kwam er onverwachts uit een hollen weg eene berin opschieten en dit gezicht verschrikte mij zoo geweldig, dat ik, hoezeer reeds kreupel aan een poot en gebukt gaande onder den last mijner pakken, zoo vlug werd als een ros in de Olympische renbaan. De gedachte aan het gevaar, dat ik hier ontsnapte, deed mij mijn lot ten minste één dag bijna benijdenswaardig vinden.

Eindelijk (want dit genot duurde niet lang) eindelijk bracht de overmaat van lijden de uitkomst aan. Op

zekeren dag dat mijn dwingeland mij voortdreef, teisterde hij mij zoodanig, dat ik hem een fikschen schop met mijne achterpooten gaf. Hierover in woede ontstoken, bond hij mij op de eerste pleisterplaats de beste een bos hennip onder den staart en stak dien met een brandend hout aan. Niet wetende wat er achter mij gebeurde, stort ik, brullende van pijn, in een naast den weg gelegen moeras. De kwade jongen ijlt mij verschrikt achterna, wel wetende wat hem thuis te wachten stond, indien ik verdronk; in den grootsten angst stoot en slaat en trekt hij mij, om er mij weer uit te krijgen, maar te midden van deze pogingen glijdt hij uit, valt voorover in den modder en versmoort.

Ik kon niet nalaten de wraakgodin te danken, die zich eindelijk mijner had aangetrokken. Maar weldra begon ik ernstig over mijn eigen lot na te denken. Immers, met eenige honderd pond op den rug, een zweer in den schouder, een kreupelen poot en een half verbrand achterste, in de gedaante van een ezel, tot aan den hals toe in den modder te zitten, dat mag men gerust een bedenkelijken toestand noemen. Ik had mijn paedagoog wel eens hooren zeggen dat er wijsgeeren zijn, die het tegenwoordig leed, hoe groot ook, niet gevoelden, alleen door zich het verleden genot te herinneren. Ik besloot terstond dit eens te beproeven en ik wond mijne verbeelding zoo sterk mogelijk op, om mij de zaligheid voor te stellen die ik genoten had in den noodlottigen nacht, welke mijne ongelukkige gedaanteverandering voorafging: maar, zou men 't gelooven? wat ik ook deed, ik vond daarin niets, volstrekt niets meer dat mij bekoorde. — Ik maakte er uit op dat ik nu volkomen

bekeerd was van al mijne zonden en onhebbelijke begeerten.

Ik was nauwelijks tot dit besluit gekomen of ik zag een vreemden stoet den weg opkomen, die langs het moeras liep. Voorop gingen eenige gewapende mannen. Op hen volgden een aantal stevige kerels met knuppels voorzien, elk een of twee groote beren geleidende, die, schoon met ijzeren mondstukken gemuilband, in hun gevangen staat echter nog ontzag genoeg inboezemden. Daarna kwamen eenige wagens met groote kasten of hokken beladen, waaruit zich van tijd tot tijd een schrikwekkend gebrul deed hooren, hetwelk dan beantwoord werd door eenige panters en tijgerkatten, die almede gemuilband onder een bekwaam geleide volgden. Hierna kwamen vier prachtige olifanten, elk met zijn geleider op den rug, die nu en dan hunne kronkelende trompen over het voor hen uitgaande kleinere gedierte verhieven, als om hen van hunne bescherming te verzekeren. Geen van deze beesten was mij onbekend en ik bemerkte zeer spoedig dat zij bestemd waren voor het amphitheater van eene der hoofdplaatsen van de provincie. Maar er was nog een dier bij, dat ik nimmer aanschouwd had en dus vooral mijn aandacht trok. Zeer hoog op de voorpooten, met een laag afloopenden rug en naar evenredigheid kleine achterpooten, verhief het een onmatig langen en dunnen hals boven de hoogste olifanten uit en zag het, met roodachtige, niet onbevallige oogen, die in een met kleine horentjes voorzienen kop ronddraaiden, nieuwsgierig om zich heen. De houding van het dier, de gang en de fraai gevlekte huid maakten het tot een voorwerp van bewondering, schoon anders de evenredigheden van zijn lichaam alles behalve

bevallig waren. *) Een tweede troep gewapenden, waaronder verscheiden te paard, besloot den trein.

Zonder te weten wat ik van dit gezelschap te wachten had, was mijne eerste beweging, zoodra ik hen zag, mijn kop zoo hoog mogelijk boven het water te verheffen en een gebulk te doen hooren. Een der ruiters kwam terstond naar den kant van het moeras en barstte, zoodra hij mij bemerkte, in een luid gelach uit. — „Hier, Thraso," riep hij een ander toe, „hier hebben wij nog een heel vreemd dier. Dat moet noodzakelijk met den kameelpardel naar Rome. Het is voor den goddelijken Caesar hier met opzet in den modder ingemaakt." — Thraso kwam en lachte, zooals zijn makker. — „Hoe komt dat lomp stuk vleesch daar in dien modderpoel, zou men zeggen." — Met deze woorden wendde hij zijn paard om en reed weg. Ik begon opnieuw te bulken en de andere ruiter, 't zij dat hij wat menschelijker was, of omdat hij hoopte er nog eenig voordeel uit te trekken, riep den anderen toe: „Nu ja, maar wij konden er hem toch wel uithalen." „Wat zoudt gij er mee doen?" antwoordde Thraso, terwijl hij voortreed. „Een ezel! Wat hebben wij aan een ezel!"

Groote goden! Een Bacchiade in het slijk te laten versmoren! Een Bacchiade, die ingewijd is, hier reeds de straf der oningewijden te doen dragen. **) Maar wie zou ook kunnen denken dat een Bacchiade een ezel was? Mijn lot hing aan een zijden draad. Ik

*) Men herkent hier lichtelijk den kameelpardel, die toen nog zeer weinig bekend was.

**) Men meende dat in de benedenwereld de oningewijden voor altijd in het slijk moesten blijven steken.

deed mijn uiterste best om te beproeven of er niet een menschelijk geluid door mij zou kunnen voortgebracht worden, en deze poging bracht zulke erbarmelijke tonen te voorschijn, dat Thraso zelf, bijna van zijn paard vallende van het lachen, uitriep: ,,Kom, hij verzoekt het ons zoo vriendelijk: wij moeten hem helpen." Ik meen echter reden te hebben om te gelooven dat zijn medelijden voornamelijk opgewekt werd door het gezicht van de zakken die ik droeg. Ik maak dit op uit de nauwkeurigheid, waarmee hij ze, na mijne redding, onderzocht. Hoe 't zij, ik werd, schoon niet zonder moeite, uit het water getogen en daar 't grootste gedeelte van den trein reeds voorbij was, kreeg ik, in de nabijheid der olifanten, eene plaats in den troep, waar ik een zeer ongelukkig figuur maakte door mijne vermagerde gestalte, mijn hinken en mijne gewonde ledematen.

,,Wat zullen wij nu met dat ongelukkige beest doen?" zeide mijn redder. — ,,Ja, dat weet ik waarachtig niet," antwoordde zijn makker. — ,,Wij kunnen hem verkoopen." — ,,Wie zal er iets voor zulk een geraamte geven? Dan is het nog beter hem aan onze leeuwen tot een ontbijtje op te disschen. Dat haalt ons zeker nog meer aan versch vleesch uit."

Het zal wel niet noodig zijn te zeggen dat ik den molen terugwenschte en dat ik zelfs een traan wijdde aan de nagedachtenis van mijn onbarmhartigen drijver, die daar nu voor altijd in den modder lag.

In het eerste dorp het beste werd ik te koop geboden. Eenige havelooze kerels braken mij met geweld den mond (ik kan niet van mij verkrijgen ,,den bek" te zeggen) den mond open en telden en bevoelden mijne tanden met hunne morsige vingers. Dit onderzoek

verdroot mij zoodanig, dat ik menigmaal lust kreeg hen te doen gevoelen, dat men een ezel van mijne afkomst niet ongestraft dus mishandelt. Nadat er misschien twintig handen mijn mond betast en mijne zijden beknepen hadden, kwam er een leelijk, kaal, ineengeschrompeld mannetje als in 't voorbijgaan den prijs vragen, dien men eischte. Zoo verachtelijk Thraso eerst van mij gesproken had, zoo uitbundig was hij nu in mijn lof. De oude man daarentegen hield zich of hij daar niets van hoorde, en maakte allerlei zwarigheden. Onder anderen vroeg hij, alsof hij zelf niet mijne tanden geteld had, hoe oud ik was. Thraso antwoordde hem dat het nog geen vier jaren geleden was, dat de mathematicus mijn horoscoop getrokken had. Hij onderzocht ook nauwkeurig naar de plaats van mijne geboorte. Thraso zeide hem dat ik een Cappadociër was, en verzekerde hem dat hij zelf veel te bevreesd was om tegen de lex Fabia te zondigen,[15]) dan dat hij hem een Romeinschen burger voor slaaf zou verkoopen. Desniettemin stelde de oude heer zich aan, alsof hij van den koop afzag, en wendde zich om. Thraso, die wel merkte dat het kale mannetje eindelijk zou bijten, hield hem aan zijn ouden half versleten mantel vast en zeide: „Nu kom, bekijk hem nog eens even." De oude man vroeg nu of ik wel mak was, en geen kribbebijter. „Al had ik al zijne andere deugden gelogen, van deze kunt gij zeker zijn," antwoordde Thraso, die daarbij zeker dacht om de ellendige figuur die ik met mijn kreupelen poot bij den optocht gemaakt had. „Maar waartoe moet hij juist mak zijn?" vroeg hij. — „Wel, denkt gij dat ik onze godin aan een wild dier zou willen toevertrouwen?" Bij deze woorden zag ik den kaalkop aan en herkende

tot mijn schrik in hem een dier verachtelijke bedelpriesters, die met de Syrische godin het land doorreizen. Groote Helius! zuchtte ik in mijzelven, wat zal nu mijn lot worden, de verachtelijke slaaf van het verachtelijkste gebroed, dat de aarde ooit heeft moeten dragen. ,,Hij wil al kennis met u maken," zeide Thraso, die mijne beweging bemerkt had, ,,gij behoort ook bij elkander; nooit zag ik een beter paar." — Hier werd de kaalkop woedend. ,,Bij de almachtige en alles voortbrengende godin, bij Sabazius en Bellona, bij Attis en Adonis," riep hij uit, ,,wie heeft u, gemeene gladiator, in de wereld geschopt om een priester bij een ezel te vergelijken!"

Ik dankte de godin reeds dat de koop af was. Maar hoe sidderde ik, toen ik Thraso een jongen hoorde toeroepen: ,,Zeg eens, Davus, is Alexander al gevoêrd? Neem anders schielijk dezen ezel mede, dan kan hij van daag eens een goed kluifje hebben. Als deze oude heer hem toch niet hebben wil, ik laat hem niet onder de dertig drachmen [16]) (hij was er al dertig afgekomen), dan geef ik hem liever aan de leeuwen!"

Een donker floers bedekte mijne oogen en ik dankte de godin dat de makker van Thraso tusschen beide kwam en den vrede herstelde; zoodat ik weldra, tot mijne groote vreugde, aan den verachtelijksten der menschen werd overgeleverd. Zoo als de oude guit mij weggevoerd had, hoorde ik hem tegen een ander zeggen: ,,Houd u stil, daar hebben wij een koopje. Die bestiarii [17]) hebben meer verstand van panters en olifanten dan van ezels. — Deze is slecht onderhouden en goddeloos mishandeld, maar hij is nog jong en fiksch op de kooten. Met dat pleistertje, waarmede wij onze wonden genezen, is hij morgen weder zoo

frisch als een hoen. Kijk hem maar eens in den bek."

Op deze wijze ontsnapte ik aan het verschrikkelijkste gevaar, dat mij nog bedreigd had. De priester besmeerde mijne wonden met een verzachtend zalfje, waschte en reinigde mij en liet mij twee volle dagen in een ruimen, luchtigen stal aangenaam uitrusten.

Deze verandering in mijn lot was zoo merkwaardig, dat, als ik niet een ezel geweest ware, ik mij gelukkig zou gevoeld hebben. — Op den derden dag werd ik opgetuigd, eenige zaken, die vederen geleken bij den last dien ik te voren gedragen had, mij op den rug gelegd en zoo trok ik, in het gezelschap der bedelpriesters, met kleine dagreizen van dorp tot dorp.

Kwamen wij aan een bewoonde plaats, dan trok de opperpriester zijne staatsiekleederen aan: een wijden mantel met een kap, die hem als een sluier over 't hoofd hing, om het hoofd een olijfkrans en een band waaraan drie medaillons, van welke de middelste, die op zijn voorhoofd hing, Zeus Idaeus voorstelde, terwijl op de beide andere Attis te zien was; een verroeste koperen keten, in den vorm van een slang, versierde zijn hals, paarlen (ten minste daar geleek het naar) zijne ooren, en zijn borst een beschilderde lap, waarop weder Attis met de mitra te zien was. In zijne rechterhand droeg hij een ronden beker, waarin drie olijftakken, in zijne linkerhand een vat met onderscheidene vruchten, waaronder vooral die van den pijnboom niet vergeten was. Vervolgens werd het beeld der godin, anders in een verflenste zijden lap gewikkeld, mij op den rug gezet, die alvorens met een tapijt, dat in zijn tijd heel prachtig moet geweest zijn, bedekt werd, en dan begonnen de priesters hun wilden dans.

Nooit heb ik afzichtelijker wezens gezien. Leelijke,

gerimpelde, en daarbij geheel verwijfde gelaatstrekken, haar en baard uitgevallen en bleeke wangen met blanketsel bestreken, de wenkbrauwen en oogleden geverfd. Sommige hadden gele vrouwenkleederen aan, andere witte tabberden met purperen strepen. Zoodra zij bemerkten dat zij de aandacht opwekten, stroopten zij hunne mouwen tot de ellebogen op en begonnen zich, op het geluid van fluiten, cymbalen en tamboerijns, die sommigen hunner bespeelden, als in heilige woede met zweepen uit kleine schapenbeentjes gemaakt onbarmhartig ten bloede toe te slaan en met breede tweesnijdende messen zich overal in het lichaam te snijden.

Hoe die menschen dat uithielden begrijp ik niet. Ik kon zelfs niet merken dat zij veel aan hunne wonden leden, waarvan echter het gezicht alleen mij reeds wee om het hart maakte. Immers onmiddellijk na deze vreeselijke plechtigheid gingen zij bij de omstanders rond, die hun dan niet alleen eetwaren, kaas, brood, melk en wijn, maar soms ook wel geld gaven en voor mij, den geleider der godin, altijd wat hooi of haver. En wanneer zij des avonds bij den een of anderen landman (want overal werden zij gretig ontvangen en goed onthaald) den buit deelden, dan vooral zou men niet gezegd hebben dat hunne wonden hun eenige smart veroorzaakten. Zij moesten er vast een kunstje op gehad hebben. Ik vond dit zoo gemeen, dat ik besloot mij hoe eer hoe beter van hen weg te maken. Spoediger dan ik gedacht had, werd ik daartoe in de gelegenheid gesteld. Op zekeren dag in een vlek aangekomen, wisten die eerwaardige mannen de inwoners te beduiden dat zij het beeld der godin in den tempel van Cybele moesten huisvesten. De goede

boeren ontvingen het beeld met den grootsten eerbied en lieten het door de priesters in den tempel brengen, gelijk zij het er hen des morgens ook weder lieten uithalen. Maar nauwelijks waren wij eenige stadiën ver, of wij zagen het landvolk met gaffels en hooivorken ons nazetten. De opperpriester dit ziende, beval eenige van de vlugste zijner manschappen met mij een zijweg in te rijden en mij zorgvuldig te verbergen in een afgelegen huis, dat hij hun noemde. Om dit te begrijpen, dient men te weten dat die brave priester zich meester gemaakt had van een gouden drinkschaal uit den tempel waar hij overnacht had, daarbij zeer godvruchtig aanmerkende dat niemand het der Syrische godin ten kwade zou duiden, dat zij eene kleinigheid van hare zuster Cybele leende. Ik had deze aanmerking gehoord, toen men de schaal in den zak deed, dien ik op den rug droeg; en daardoor was het mij volkomen duidelijk, waarom ik het zijpad in moest; maar tevens was mijn besluit genomen om van deze gelegenheid gebruik te maken, om de schelmsche streken dier schijnheiligen aan den dag te brengen en tegelijkertijd mijn eigen lot te verbeteren.

Het sprak van zelf dat bij de priesters niets gevonden werd, maar ook dat men, den ezel missende, overal rondzond om dezen te vinden. In het huis, waar mijn geleider mij bracht, begreep men dat men mij niet beter kon verbergen dan door mij op den zolder te plaatsen, waar ik met mijne vier beenen zeer gemakkelijk komen kon, daar het huis van achteren tegen een berg aanlag. Op den zolder, dacht men, zou men zeker geen ezel zoeken. En dit was zeer goed bedacht, mits men geweten had welk soort van ezel men voor had. Te weten, toen de boeren eindelijk,

na lang zoeken, aan het huis kwamen waar hun schat verborgen was, omsingelden zij het en eischten dat men hun de deur zou openen. Om geen vermoeden te verwekken, werd dit gedaan en hun gezegd dat zij vrij huis en stal konden doorzoeken; dat zij geen ezel zouden vinden. Het rumoer deed mij dadelijk begrijpen wat er gaande was; en zonder mij een oogenblik te bedenken, stoot ik met mijn kop het luik van het zoldervenster open en vertoon mij aan de saamgevloeide menigte. Het zal wel niet noodig zijn te zeggen welk een gelach en tevens welk eene vreugde dit veroorzaakte. De schaal werd gevonden, de priester gevangen genomen en daarbij de voor mij hoogst vleiende aanmerking gemaakt, dat de slimste bedriegers door het domste dier waren ontdekt geworden.

Evenwel, ik was alweder gevangen en hoe ik ook op uitkomst hoopte, nog was ik, sedert het oogenblik dat ik vruchteloos gepoogd had de rozen der godin Epona op te eten, niet in de mogelijkheid geweest ergens een roosje te plukken. Genoeg zag ik er in de tuinen, die ik op mijne tochten voorbij moest, maar nooit was het mij vergund ze te naderen; en al had ik dat kunnen doen, de vrees van voor een toovenaar gehouden te worden, belette mij altijd mijne vorige gedaante onder de oogen der menschen te hernemen.

Deze zwarigheden deden het mij, bij deze nieuwe verandering van mijn lot, in ernstige overweging nemen of ik niet, in plaats van mij steeds met een ijdele hoop te vleien, mij geheel en gewillig aan mijn gesternte zou overgeven en goedschiks een ezel blijven. — Ik besloot het afhankelijk te maken van den meester dien ik nu krijgen zou.

Terwijl ik hierover nadacht, gaat de deur van den

stal open en zie ik eene vrouw binnentreden, die een man, wien de droefheid op het gelaat geteekend stond, als met zich medesleepte. — „Ziehier," zeide zij, op mij wijzende, „wat u eensklaps uit uwe ellende kan verlossen." „Hoe dat?" riep hij weenende uit, „wat zou mij dat beest helpen voor dien heerlijken reebout, dien de honden hebben opgevreten en die nog dezen avond op tafel bij mijn heer dienen moest!" „Dit beest," antwoordde de vrouw, „is de ezel der Gallen,[18]) die dezen morgen gevangen genomen zijn. Het is toch reeds verbeurd verklaard goed. Als wij hem dooden, maak ik u van een zijner pooten een reeboutje klaar, zoo lekker als ooit Lucullus op zijne tafel gehad heeft." — De kok (want ik bemerkte nu dat deze persoon geen ander was) omhelsde de vrouw en ging vol vreugde terstond om een mes te halen, ten einde de kunstbewerking aan mij te verrichten.

Neen, riep ik in mij zelven, geen ezel meer, geen ezel! Nu is de maat vol! En met een ruk den halster losscheurende, ren ik de nog openstaande staldeur uit, zoo hard ik loopen kon, het vrije veld in.

Nu was ik vrij en besloot niet te rusten voordat ik rozen gevonden had. Maar het was bijna donker. Waar zou ik heen? Waar den nacht doorbrengen? Was ik hier veilig voor het wild gedierte? Deze gedachten deden mij mijn stap matigen en van tijd tot tijd bevreesd omzien. Het geritsel der bladeren, het blaffen van een hond was genoeg mij van angst te doen sidderen; en ik was niet weinig verheugd, toen ik eindelijk in de verte een licht ontwaarde, dat bij nader onderzoek bleek uit een boerenwoning voort te komen. Ik was echter zoo voorzichtig eerst eens hoogte te nemen. Ik vond een open schuur bij het

huis, trad binnen en vlijde mij zeer aangenaam op een hoop stròo neder, dat daar als voor mij gespreid scheen. Het kan niet lang geduurd hebben of ik sluimerde in, want ik weet mij verder van die schuur niets te herinneren dan dat ik mij, toen ik mijne oogen weder opende, met een fiksch touw aan een stevigen paal vond vastgemaakt.

Helaas, helaas, dacht ik nu, het is maar al te waar: eens ezel, altijd ezel! Van een mensch een ezel te maken, ach, hoe weinig is daartoe noodig; maar een ezel tot een mensch te hervormen, neen, dat gaat zoo gemakkelijk niet. Daar heb ik mij nu immers weder gewillig in de gijzeling begeven. Gisteravond zoo vrij als een vogel en toen te bang om alleen op den weg te blijven. Dat moest een slaapplaats hebben, dat moest op het licht dier verraderlijke menschen afgaan; en in plaats van dan even een klein tukje te nemen, zoo dom te slapen, dat men 't niet eens voelt, als een kinkel hier nieuwe boeien voor ons komt smeden en ons op zijn gemak vastremmelt aan den trog der slavernij!

Mijne tranen stroomden in overvloed, tranen van spijt en verontwaardiging, toen ik (want het was nu hoog dag) twee lieve kinderen, een jongen en een meisje, op de plaats voor de open schuurdeur elkander spelende zag naloopen. Welk een bekoorlijk gezicht, die onbezorgde kleinen spelende in het gras, in dezen verrukkelijken morgenstond! Wat weten, dacht ik, die beminnelijke schepseltjes van onmatige begeerten of bittere teleurstelling. Hunne kleine zorgen, zoo zij ze hebben, worden vergeten, zoodra een ander voorwerp hunne aandacht trekt. Zij denken niet om het verledene; zij denken niet om de toekomst; zij genieten

elk oogenblik en genieten het in volle mate en zonder eenig inmengsel van vrees of kwelling. Zij weten van geen zalfpotjes en van geen ezels! Zalige jeugd! — Op dit oogenblik waren de twee kleinen bezig een vlinder na te loopen, die al hunne pogingen om hem te vangen teleurstelde. Na hem gedurende een geruimen tijd vervolgd te hebben, bleef eindelijk het jongetje radeloos staan en terwijl hij den zich ver boven zijn bereik verheffenden vlinder nastaarde, riep hij uit: ,,O, als ik eens een vlinder was!" — ,,Wel, wat zoudt gij dan Lysias?" vroeg het meisje. — ,,Wat ik zou? Dan kon ik bij die appelen komen, daar ginds in den boogaard, die zoo hoog hangen en waar ik altijd zoo naar verlangd heb!"..... Hoe, riep ik in mijzelven uit, ook hier reeds onvoldane begeerten! Och kind! zie eens wat hier in den stal op stroo ligt, Lucius de Bacchiade, aan een touw, en ook omdat hij appelen plukte.... Of ik hierbij een geluid maakte, weet ik niet, maar op eens zag ik de kinderen zich naar de schuur wenden en het meisje verschrikt achteruitdeinzen. — ,,Hoordet gij niet iets zuchten, Nannium?" vroeg Lysias. — ,,Hooren?" antwoordde zij zachtjes, ,,ja, zie maar eens naar de schuur, daar in den donkeren hoek, twee vurige bolletjes, die schitteren in de duisternis. Zeker een spook! Schielijk naar huis, Lysias, anders eet het ons levendig op." — Lysias was een jongen: hij bleef staan. — ,,Neen, Nannium, dat is mis, de spoken vertoonen zich nooit over dag. Ik ga zien wat het is." — ,,Bij alle goden, Lysias, ik smeek u!" — Lysias naderde met vasten tred en om hem wel te ontvangen, stond ik uit beleefdheid op. — Maar deze beweging, met het beste oogmerk van de wereld gedaan, had eene geheel

verkeerde uitwerking. De jonge held schrikte zoo, dat hij veel schielijker ging dan hij gekomen was. Maar nu werd Nannium's eergevoel opgewekt. — Hartelijk lachende riep zij uit: ,,Zoo, gij loopt toch, al vertoonen zich de spoken niet bij dag. Nu ga ik eens kijken." En hiermede naderde zij de deur zeer voorzichtig en na haar lief kopje even in de schuur gestoken te hebben, kwam zij, in hare handjes klappende, naar Lysias toe. — ,,Weet gij wat het is, Lysias? Raad eens, raad eens! — Een ezel, jongen, anders niet dan een ezel!"

Anders niet dan een ezel, het is toch om razend te worden. Ik bulkte van verontwaardiging, maar dit had geene andere uitwerking dan dat de stoutmoedige jongeling op mij afkwam, om mij, schoon op een behoorlijken afstand, een tik met een rietstok te geven, dien hij daar bij de hand vond.

,,Foei, Lysias," riep het meisje, ,,dat arme dier nu te slaan, dat is niet mooi. Hoe zou die ezel hier komen, Lysias, zoo vroeg in den morgen?" — ,,Och," antwoordde Lysias, ,,dat is een ezel van een van de buren, die dezen morgen bij vader gekomen is, om groenten te koopen, en die hem zeker zoolang hier in de schuur gezet heeft." — ,,Zou ik er niet eens op mogen rijden, Lysias?" vroeg Nannium weder. — ,,Ja, waarom niet," was het antwoord, ,,als gij er op kunt komen." — ,,Ik zal het Nico vragen," riep zij en liep haastig weg. Na eenige oogenblikken kwam zij met een grooten boerenjongen terug, waarschijnlijk dezelfde, die mij had vastgebonden. Hij spreidde een dek op mijn rug en zette er het meisje op, waarop hij het touw losmaakte en mij de schuur uit deed stappen. Gewoon meisjes te dragen, was ik uiterst mak. Ook geloof ik dat, al had ik er mijne oude gedaante door

kunnen terugkrijgen, ik dit lieve schepseltje zelfs geen oogenblik schrik zou hebben kunnen aanjagen. Maar wat zien mijne oogen? Nauwelijks zestig schreden van den stal, om een hoek van het huis, staat een rozenboschje in vollen bloei. — O gij ezel van alle ezels, dacht ik, die rozen zijt gij gisteravond, in uw mallen angst, en verlangende naar een stal, als een rechte ezel voorbijgeloopen. Hoe heerlijk hadt gij toen uwe gedaante kunnen hernemen zonder dat iemand het zag; dan hadt gij als Lucius aan het huis geklopt, dan waart gij bij de familie ontvangen, hadt mee gesoupeerd en van nacht op een bed geslapen. Met dat al, nu of nooit: ik wil rozen eten! Met deze woorden (of eigenlijk gedachten) trek ik zachtjes naar de zijde van het rozenboschje. — ,,Neen baas, rechtuit is de weg," zeide mijn geleider, gaf mij een ruk en — ik volgde — wanhopig. — Op dit oogenblik wordt de boerenjongen geroepen. Hij licht Nannium van mijn rug, laat Lysias, die nu vol moed ook al een hand aan het touw geslagen had, met mij staan, hun aanbevelende hem op die plaats te wachten.

,,Dat is een lief mak beestje, Lysias," zegt nu het beminnelijke meisje, streelt mij en loopt eensklaps naar het rozenboschje. ,,Kom, ik zal hem een kransje vlechten, dat heeft hij verdiend." Met veel behendigheid worden eenige rozen, viooltjes en andere bloemen ineengestrengeld en mij om den hals gehangen. De heerlijke geur stijgt op in mijne wijde neusgaten, de rozen hangen om mijn nek; het middel om een mensch te zijn bedekt mijn lichaam en — toch ben ik een ezel! O noodlot!

Een oogenblik daarna komt de boer terug. Nu is het de beurt van Lysias. Wij maken weder eenige

keeren den toer om huis en schuur en eindelijk word ik weder op mijne oude plaats gebracht, terwijl ik het meisje hoor zeggen: „Zou vader mij dat beestje willen geven, zoo'n mooi ezeltje, dan zou ik er op leeren rijden. Hoe pleizierig, Nico!" — „Wie weet," antwoordde Nico, „het is een verloren schaap. Van morgen vond ik hem in de schuur slapen."

„Ik ga 't vader vragen!" — Met deze woorden dribbelde zij heen. — O gewenscht oogenblik, dacht ik, keek schuins naar mijn rozenkrans en nam voor er mij, zoodra zij weg waren, meester van te maken. Maar, helaas! daar blijft die ongelukkige Lysias bij mij staan en zoodra zijn zusje met Nico weg is, neemt hij schielijk den onwaardeerbaren schat mij van den hals, versiert er zich zelven mede en loopt, uit blijdschap over zijn tooi alleen zich zelven beziende, met zijn neus tegen de schuurdeur: en ik — blijf een ezel.

Ik zal de aandoeningen mijner lezers sparen. Dit gedeelte van mijne geschiedenis is wezenlijk tragisch. Dit alleen: Heb medelijden met alle ezels, o lezer; vrees voor u zelven, want gij kunt ook een ezel worden, als gij u niet voor de balsemdoosjes der Palestra's wacht; en denk om den ongelukkigen Lucius.

En toch, ja, de rozen werden mij ontnomen, maar ik kreeg weer haver en hooi en brood en water, ik kreeg versch stroo alle avond en ik behoefde niets te doen dan dagelijks een of tweemaal de lieve Nannium, van welke ik nauwelijks voelde dat zij op mijn rug zat, door de heerlijkste boschjes of over fraai beplante heuvels rond te dragen. Het lieve kind beminde mij, zij voerde mij zelve, zij liet het mij aan niets ontbreken.

Had ik, daar ik toch geen mensch kon zijn, ten minste geleerd mij in mijn ezellot te schikken, o welke gelukkige dagen had ik kunnen doorbrengen!

Maar ik was diep ongelukkig. Dagelijks zag ik de rozen voor mijne oogen; nooit mocht het mij gelukken ze te naderen. Zij stonden midden in het bed en de kinderen zoowel als die hen geleidden pasten altijd zorgvuldig op dat ik niet in de bloemperken trad.

Op een zekeren morgen echter, toen ik opgetuigd gereed stond om weder een toertje met Nannium te doen, loopt zij met Lysias nog even naar huis om haar zweepje te halen, welks slagen mij steeds meer streelden dan dat zij mij leed deden. — Nu, Lucius, zeg ik tot mij zelven, het oogenblik waargenomen! De Fortuin lacht u toe. Wees nu eens geen ezel! — Bevende van blijdschap loop ik de schuur uit, recht naar het rozenbed, rits in eens, met mijn ongefatsoeneerden bek, eene heele kroon rozen van de stengels, en dat met zulk een drift dat de doornen mij tong en lippen verwondden. Ik zwelg ze in met doornen en takken en al, en nauwelijks heb ik ze doorgeslikt of mijn staart valt af, mijne ooren verdwijnen en mijn ruige huid wordt geheel van haren ontbloot. Dat gaat, dacht ik, en wil een tweeden hap doen, maar — daar voel ik eensklaps een dikken knuppel op mijn rug, die nu, door 't verlies van het haar, vrij wat gevoeliger was dan te voren. Ik zie om. — 't Was de vader van Nannium, die, gebelgd dat ik zijne bloemen beschadigde, mij met stokslagen uit het perk jaagt. Maar nauwelijks heeft hij dit gedaan of hij komt nader en beziet mij nauwkeuriger. „Groote goden," roept hij uit, „een prodigium, een ezel zonder staart of ooren, en zoo glad als mijn eigen lichaam." Inderdaad, ver-

der had ik het, in mijne metamorphose gestoord, niet kunnen brengen: ik was nu een halve ezel, of eigenlijk niets met al, een monster.

De geheele buurt wordt bijeengeroepen om het wonder te zien. Mannen, vrouwen en kinderen, alles loopt te hoop. Daar sta ik zonder ooren, zonder staart, geplukt als een hoen, dat zoo in den pot zal nederdalen, beschaamd over mijne naaktheid en woedend van spijt over het mislukken van mijn zoo wel begonnen rozenmaaltijd. — Opeens hoor ik roepen: „Slaat hem dood, jongens, slaat hem dood! Het is een prodigium, een werk van de booze geesten. Steenigt hem!" In een oogenblik regent het op mij steenen en kluiten en stokken van alle zijden. — Ik viel neder en meende niet anders of mijn laatste uur was gekomen, toen een eerwaardig man, met een witten baard, door de menigte drong en zeide: „Gij weet niet wat gij doet, menschen! Als gij dat dier in woede vermoordt, zonder er de waarzeggers over gehoord te hebben, komt al het kwaad dat zulk een prodigium den eigenaar zou voorspeld hebben, op uwe hoofden neder. Dood zal hij, weest daar gerust op (inderdaad zeer troostrijk voor het prodigium zelf), maar naar het voorschrift dergenen die er verstand van hebben." Met deze woorden neemt hij mij bij den toom en voert mij naar mijn anders zoo rustig leger, dat nu waarschijnlijk weldra getuige van mijne laatste oogenblikken stond te worden.

Dat had ik nu van mijn rozen eten. Nu was ik een prodigium, een teeken van den toorn der goden, een afschuw voor de menschen, niet eens een ordentelijk dier en veroordeeld om een smadelijken dood te sterven; wat was ik, nog voor weinige oogenblikken,

een geliefde, een welverzorgde, een gelukkige ezel!

Ik wierp mij wanhopig op het stroo, maar overal prikten mij de stekels en mijn anders voor mij zoo zacht bed was mij eene marteling geworden. De vliegen en hommels kwamen mij plagen: ik had geen staart om ze weg te jagen. — Ik was radeloos en ik moet bekennen dat het denkbeeld van nu spoedig aan den eindpaal van mijn lijden te zijn mij eene troostrijke gedachte werd.

Maar ook deze uitkomst benijdde mij de godheid. Toen het volkomen donker was, gaat de staldeur zacht open; ik hoor fluisteren, zonder iets te zien, want licht had men niet medegebracht. — Dit zijn de uitvoerders van de bevelen der wichelaars, dacht ik, o lieve Nannium, waart gij hier! Men ziet, ik was toch nog zoo geheel los niet zelfs van dit rampzalig bestaan. Intusschen ik wapen mij met moed om den laatsten slag te ontvangen, om, zoo ik dan als een ezel geleefd had, ten minste als een held, mijn aanzienlijk geslacht waardig, te sterven. Terwijl ik mij alzoo schrap zet — ik durf nauwelijks zeggen: om den dood onder de oogen te zien, want het was pikdonker — hoor ik achter mij een tusschen de tanden uitgesproken vloek en onmiddellijk daarop een aanhoudend doch versmoord lachen. Een mijner moordenaars (daarvoor hield ik ze toen nog) was in het duister uitgegleden en met mond en neus juist in een zekere stof geraakt, waarvan de groote hoeveelheid mijne vastberadenheid in het afwachten van den dood eenigszins twijfelachtig maakte. Om kort te gaan, mij werd geen haar gekrenkt. Men maakt mij los, voert mij uit den stal, in de open lucht, ik voel een dek op mij werpen, twee menschen op

mij springen, mij de hielen in de zijden drukken; en, als had ik al de wichelaars van Thessalië achter mij gehad, vlieg ik in galop met mijne berijders voort.

De volgende morgen loste dit raadsel op. In een afgelegen vlek, waar tusschen de bouwvallen eener weleer volkrijke stad eenige leemen hutten waren opgeslagen, wordt mij een oud versleten zijden dekkleed omgehangen, een kap over den kop getrokken en de plaats waar weleer mijn staart gezeten had met een ander stuk doek bedekt. In dezen staat voeren mij mijne geleiders van dorp tot dorp, van vlek tot vlek; en voor eenige obolen krijgt ieder, die er nieuwsgierig naar is, mijn oorloozen kop, mijn staarteloos achterste en mijn kale huid te zien. Ik behoef er nauwelijks bij te voegen dat deze twee personen, overtuigd dat zij van mijn leven meer voordeel konden trekken dan Nannium's vader van mijn dood, mij uit den stal gestolen en dus heimelijk weggevoerd hadden.

Het bleek echter aldra dat ik niet veel reden van dankbaarheid aan mijne bevrijders had. Gansche dagen moest ik loopen, veeltijds met mijne beide meesters op den rug, dat nu voor mijne bloote huid een wezenlijke pijniging was. De minste slag deed mij schreeuwen van pijn; mijne pooten, die hunne hoeven verloren hadden (want ook dit bekleedsel was weggevallen), werden opengereten door de scherpe keien of door de doornen die op den weg lagen; en kwamen wij dan aan een dorp of vlek, dan moest ik vaak nog een geruimen tijd het gelach en de onbetamelijke uitdrukkingen van het domme landvolk aanhooren voordat ik eenige verversching kreeg, dat meestentijds uit een uiterst schraal maal bestond, daar

mijne meesters zich beijverden om zoomin mogelijk voor mij uit te geven, ten einde zooveel mogelijk door mij te winnen. Toen ik een mensch was, wilde ik een Caesar zijn en werd daardoor een ezel; toen ik een ordentelijke ezel was, wilde ik een mensch zijn en werd daardoor een gedrocht, dat elk met nieuwsgierigheid, ja, maar ook met afschuw beschouwde.

Ik heb geen lust langer bij dit treurige gedeelte van mijne geschiedenis te verwijlen. Het wordt ook tijd dat ik eindig; en, mijne lezers vergeving vragende voor de langwijligheid waarin ik soms, door eene zekere aandoenlijkheid over mijne geledene ongelukken, vervallen ben, haast ik mij tot de ontknooping. De maat mijner rampen was nu vol, dacht ik. De zomer was voorbij, de rozen hadden uitgebloeid en ik kon nu zeker zijn dezen winter ten minste in den verschrikkelijken tusschenstaat, waarin ik mij bevond, te zullen moeten doorbrengen.

Op zekeren dag was ik met mijne beide meesters op weg; een zat boven op mij, de ander liep er naast en zij waren druk bezig de winsten te berekenen, die zij sedert eenige dagen hadden opgedaan, toen drie Romeinsche krijgsknechten, van het hoofd tot de voeten gewapend, ons aanhouden en vragen waar die vreemd toegetakelde ezel heen moet. De man, die op mij zat, antwoordde wat vlugger misschien dan met de voorzichtigheid overeenkwam: ,,Waar wij hem brengen." De ander schrikte op dit antwoord en wilde juist iets meer bevredigends in het midden brengen, toen de rijder reeds door een der krijgsknechten naar beneden gehaald was; en terwijl hij met een duchtig pak slagen voor zijne onbeschaafdheid gestraft werd,

maakten de beide anderen zich van den voetganger meester en na hem niet minder onzacht behandeld te hebben, laten zij hen beiden op den weg voor half dood liggen en voeren mij in zegepraal met zich mede. Toen wij een eindweegs ver waren, bekroop deze edele krijgslieden de lust om eens te onderzoeken, waarom ik zoo vreemd toegetakeld was; maar nauwelijks hadden zij mij van mijne omkleedselen ontdaan of zij barstten alle drie in een koor van lachen uit en zonder verder veel over mij te beraadslagen, laten zij mij eenvoudig op den weg staan en gaan huns weegs.

Daar stond ik nu, vrij, geheel mijn eigen meester, maar — zonder staart of ooren en zonder rozen, om mijne gedaanteverwisseling te voltooien. Ik stap onwillekeurig voort, maar nauwelijks kom ik in het gezicht van menschen of men begint te lachen; de een roept den ander om mij te zien, de jongens smijten mij met steenen en vuiligheid en ik heb geen ander redmiddel dan een overhaaste vlucht. Houd ik den menschen, die ik ontmoet, mijn kop toe, om mijn ontsierd achterste te verbergen, dan lachen zij omdat ik geen ooren heb; draai ik mij om, om mijn kop te verbergen, dan lachen zij nog harder om het gemis van mijn staart.

Er zullen er zeker onder mijne lezers zijn, die zelven wel eens ondervonden hebben hoe onaangenaam het is, eenig lichamelijk gebrek te hebben, dat elk mensch, ook den bescheidenste en die het meest geneigd is den schijn aan te nemen van er niets van te zien, onwillekeurig naar ons de oogen doet wenden; om nu van bochels of hazenlippen niet te spreken, al is het maar een gering en tijdelijk ongemak, een blauw

oog, een groote puist voor op den neus of iets dergelijks; maar dan denke men zich eens een ezel zonder ooren of staart. Ach, hoe menig man, wien het niet aan geest ontbreekt en die misschien door zijne welsprekendheid bestemd was eene eerste figuur onder zijne medeburgers te maken, wordt een nietsbeduidend wezen, alleen omdat hij niet het geluk heeft, dat Socrates zoo wijselijk van Pan afsmeekte, dat het uitwendige met het inwendige overeenstemt. In een ezel, zal men denken, komt het er zoo niet op aan; maar, om nu niet te zeggen dat ik al den last had van een ezel te zijn en geen enkel der voordeelen, die deze stand meebrengt, zoo zou het de vraag zijn of niet ook de redelooze dieren er eenig gevoel van hebben, wanneer men hen van hun sieraad, van hun voornaamsten tooi berooft.

Ik voor mij, ik dacht, zoo ik boven zeide, dat ik ongelukkig was, toen ik, om een ander te verrijken, mijne gebreken voor de nieuwsgierige menigte moest zien tentoonstellen; maar toen werden die gebreken nog als iets bijzonders beschouwd; men was er verdacht op dat men iets vreemds zou zien; men rekende het als verschuldigd voor de obolen die men gegeven had: nu kwam ik met geen hoogere aanspraak dan die van een gewoon ezellichaam te vertoonen, en hetgeen daaraan ontbrak werd voor eene teleurstelling gehouden, terwijl ieder zich het recht aanmatigde om zich schadeloos te stellen door mij uit te lachen. Het is wel lastig voor een dwergje of voor eene dikke vrouw zich voor geld te laten zien; maar het is toch nog veel lastiger een dwerg te zijn, als men voor een heel mensch verlangt gehouden te worden, of voor een wandelend wijnvat aangezien te wor-

den, als men niet anders verlangt te zijn dan een uit velen en mee te doen met de gewone menschenkinderen.

Men ziet intusschen dat het met mij van kwaad tot erger ging. In iederen toestand, waarin ik mij bevonden had, had ik mij ongelukkig gevoeld en zoodra de Fortuin mijne beden tot verlossing verhoord had, zou mij niets aangenamer geweest zijn dan terug te keeren tot den staat, dien ik vroeger voor het toppunt der ellende hield.

Maar nu toch! Ja, benijdenswaardig was mijn toestand niet, dat is waar; maar had ik mij minder ongelukkig gevoeld, had ik minder naar verandering gehaakt bij de roovers, in den molen, bij de bedelpriesters, zelfs bij die lieve Nannium? Was ik daar niet nog het ongeduldigste geweest? En toen ik een mensch was, was toen verlangen naar verandering, naar hooger genot, naar meerder vermogen niet de voorname oorzaak geweest van al mijne verdere ongelukken?

Ik wist dit alles niet anders dan bevestigend te beantwoorden, maar als ik tot de toepassing kwam, dan sidderde ik. Deze toch was geene andere dan: zich schikken in zijn lot, er de best mogelijke partij van trekken en niet verlangen naar verandering, noch pogingen aanwenden om die te verkrijgen. — Ja, dacht ik, dat zal ik doen, als ik maar eerst weer eens of een heel mensch of zelfs een heele ezel ben, maar zoo'n half wezen, dat is onverdraaglijk. Ik heb naderhand menschen genoeg ontmoet, die de beste en de wijste van de wereld zouden zijn, mits de Fortuin eerst maar aan de voorwaarden voldaan had, die zij haar voorschreven.

Ik eindigde met het gewone besluit, dat ik nooit ongelukkiger geweest was dan thans en dat ik, bij eene verandering mijner omstandigheden, hoedanig die dan ook zijn mocht, wel winnen, maar niet verliezen kon.

Met deze gedachten was ik een boschje van cederboomen ingetreden, waar ik op een bank van zoden aan den weg twee vrouwen zag zitten, met een mand voor zich, waarover zij in een druk gesprek schenen. Naderbij komende, zag ik dat de eene vrouw reeds vrij bejaard was, de andere nog jong en hoewel uitgeteerd van gebrek en haveloos in de kleederen, echter kenmerken dragende eener nog bloeiende schoonheid. Mij dacht, ik had dat gezicht meer gezien, die houding had iets bekends. — Zij slaat de groote zwarte oogen op: — ik zie — Palestra.

Palestra, wil ik uitroepen, en men hoort niets dan een akelig gebulk. De vrouwen zien verschrikt op, beschouwen mij en beginnen, zooals alle anderen gedaan hadden, uit te schateren van lachen.

Daar stond ik ten spot van haar, die mij door hare onvoorzichtigheid in dien bespottelijken toestand gebracht had. Ik treed voor haar, ik zie haar beweeglijk aan, hef mijn oorloozen kop naar den hemel als om haar bij de goden te bezweren mij te herkennen; — een vernieuwd en nog luider gelach was al het antwoord dat ik kreeg.

„Genadige Hecate!" roept in eens het oude wijf uit, dat Palestra vergezelde, „kon de Fortuin ons gunstiger zijn! Daar zendt zij ons het eenige wat ons nog ontbrak. Aan de mand-orakels zijn de boeren nu al lang gewoon: een ezelskop, dat is hetgeen ons de obolen en de drachmen in menigte zal doen toe-

vloeien." *) — „Ja," antwoordde Palestra, „daar hebt gij wel aan, maar hoe krijgen wij dat lompe dier kapot? En hoe dan nog den kop er af? Dat is voor ons geen werk." — „Geen werk?" roept het afschuwelijk gedrocht (ik vond nu dat zij veel van eene furie had) „dat zal ik u spoedig toonen." — Zij staat op en treedt naar de mand, zeker om daar een mes uit te halen, maar ik, die geen lust had om mij door eene oude tooverheks te laten kelen, wend mij eenvoudig om en herneem mijn weg, wel overtuigd dat ik mij niet behoefde te haasten, als kunnende des noods dit leelijke vel gemakkelijk met een trap van mij afhouden. — „Het is of hij hoort wat wij zeggen," roept Palestra lachend uit, „hij bedankt u, hij gaat heen. Kom hier grauwtje, kom hier jongen!" — Op deze zoo bekende stem, die welluidende bekoorlijke stem, die mij helaas! eenmaal in het verderf gelokt had, wend ik het hoofd om en blijf staan, om haar nog eens te aanschouwen. — „Wij zullen u geen kwaad doen, kom gerust weder bij ons." — Op eens schiet mij te binnen dat ik mij misschien door haar zou kunnen doen herkennen. Ik treed terstond nader en als verzocht ik hare bescherming tegen de oude, zie ik deze wantrouwend en dan haar, zoo ik meende, weder smeekend aan. „Waarachtig," roept nu de oude uit, „hij verstaat ons; vraag hem eens of hij een stuk brood lust." — Palestra vraagt het en ik antwoord door met mijn kop te knikken. De oude neemt een

*) De landloopende wichelaarsters voorzegden onder anderen de toekomst uit de bewegingen van een mand, in balans aan een stok gehangen en heen en weer geschud. Een ezelskop, boven het vuur opgehangen, diende haar dikwijls tot hetzelfde doeleinde.

steen op en houdt mij dien voor. Ik schud terstond van neen. ,,Hoeveel van deze broodjes kunt gij wel op?" vraagt zij, terwijl zij een bol uit de mand neemt. Ik stamp eenige malen met mijn poot op den grond. — ,,O mijn dierbare Palestra," roept nu de oude verrukt van blijdschap uit, terwijl zij haar omhelst, ,,dat is nog wat anders dan een doode ezelskop, zulk een ezel is goud waard." —Ik zag dat Palestra in gedachte zat. Zou zij mij herkennen? Zij weet toch wat met haar Lucius gebeurd is; waarom noemt zij mijn naam niet eens? Daar schiet mij eensklaps te binnen mijn naam met mijn poot in het zand te schrijven. Ik ga naast Palestra staan en trek de letters zeer duidelijk voor haar in het zand. — Zij ziet ze, slaat hare handen ineen en mij naderende zegt zij fluisterend: ,,O mijn lieve Lucius, ik heb het al vermoed; maar houd u stil, wij moeten veinzen elkander niet te kennen. Zoodra de rozen weder bloeien, zal ik u verlossen." Vol vreugde over dit geluk, volg ik nu Palestra en hare gezellin, die mij thans weder allerbeminnelijkst voorkwam. In het eerste dorp het beste werden mijne kunsten vertoond, met dat gevolg dat het obolen en drachmen in de mand regende. Palestra bedankte mij zeer vriendelijk voor mijne gewillige dienstbetooning en herhaalde hare belofte.

Ik werd nu een kunstezel en een zooals er nog nimmer een vertoond was. Ik antwoordde op alle vragen; ik schreef alle woorden in het zand; ik hield gesprekken met wie zich met mij wilde onderhouden. Waar de vrouwen met haar wonderezel kwamen, overal liep het volk te hoop; men overlaadde haar met rijke belooningen en geschenken, en niet alleen het gemeen, ook de rijken en aanzienlijken wilden den

ezel zien en spreken en zich zelfs de toekomst door zijn kunstrijken poot zien voorschrijven. De staart en de ooren en het gladde vel werden vergeten; geen mensch dacht er aan om met mij den gek te steken. Die gebreken werden beschouwd als noodzakelijk tot mijn wonderbestaan behoorende. Men zegt zelfs dat sommige menschen hunne ezels van staart en ooren lieten berooven en hen kaal scheeren, in de overtuiging dat zij ook zouden antwoorden en schrijven. Hoe dikwijls worden ook bij de menschelijke ezels op deze wijze gebreken schoonheden, die men zelfs naäapt, als men ze niet heeft.

Wat mij zelven aangaat, mijn lot was stellig zoo verbeterd als ik met geene mogelijkheid had kunnen hopen of verwachten. Overal werd ik gevierd en geprezen en het verstand, dat nauwelijks toereikend zou geweest zijn om mij voor een mensch met gezonde hersenen te doen houden, was over genoeg om mij voor een allerschrandersten ezel te doen doorgaan. Daarbij zal men licht begrijpen dat Palestra het mij aan niets liet ontbreken. Ik had volop eten en drinken, goede dekking, goede ligging, en als de vertooningen uit waren, kwam Palestra altijd een weinig bij mij in den stal, om mij gezelschap te houden en wat met mij te keuvelen. — Zeker was dit wel een weinig tandtergend, want er zijn weinig punten van aanraking tusschen een ezel, al is hij nog zoo verliefd, en eene vrouw; maar de gedaante zelve, die ik droeg, herinnerde mij te levendig aan het gevaarlijke van haren omgang en het verlangen om mijn vorigen vorm terug te erlangen was te sterk, om mij niet, ook al ware dit anders geweest, gedurig te herinneren mij verstandig te gedragen. Daarentegen was het gesnap

van Palestra, dat onuitputtelijk was, mij een aangenaam tijdverdrijf. Ik vernam in eene dezer bijeenkomsten dat Hipparchus en zijne echtgenoote door de roovers schoon waren uitgekleed en dat Palestra zelve, geen ander middel van bestaan ziende, het land was gaan doorreizen met een doosje met lootjes om den menschen waar te zeggen, bij welke gelegenheid zij kennis gemaakt had met hare tegenwoordige gezellin.

Maar hoe aangenaam Palestra's babbelen mij ook ware, hoe lekker de haver ook die ik kreeg, hoe warm mijn stal, hoe groot de roem mijner kundigheden, reikhalzend bleef ik uitzien naar het jaargetijde der rozen. — Eindelijk — dat jaargetijde kwam, en nu wachtte ik niet anders dan spoedig weder Lucius te zijn. Maar, hoe ik Palestra naar de handen keek, als zij bij mij kwam, rozen kreeg ik niet te zien.

Dit begon mij te verdrieten en ik nam de eerste de beste gelegenheid waar om met mijn poot voor haar in het zand te schrijven: — „Geef mij rozen." — Palestra glimlachte, streek mij over den hals en zeide: „Die zult gij hebben, lieve Lucius, als gij ze verlangt; maar gij zoudt ons zoo bijzonder verplichten, als gij nu nog een weinig geduld wildet hebben. Eigenlijk, als gij eens wist wat al ellende ik uitgestaan heb, die toch altijd een mensch geweest ben, gij zoudt zoo sterk niet verlangen van uwe tegenwoordige gedaante verlost te worden. Geloof mij, een ezel heeft het zoo kwaad niet, en, ook zonder staart en ooren, zijt gij een allerliefste ezel; het staat u goed, dat zeggen alle menschen. Buitendien, uwe erfenis is zeker nu al lang door een ander genaast; uwe ouders denken zeker dat gij dood zijt, als zij zelven nog leven.

Waar zult gij heen, als gij weder een mensch zijt? Dan moet gij toch vooreerst weer kleeren hebben, want, als Lucius, zoo rond te loopen, zooals gij nu, als ezel, doet, dat zou niet fatsoenlijk zijn, en geld hebt gij immers niet." Wat, ondeugende meid, dacht ik, heb ik u niet al genoeg laten verdienen, om mij in de kleeren te steken? — Ik dacht het, maar kon niets zeggen. Dat wist zij; daarom ging zij voort: „Gij hebt ruim den kost, zijt geëerd en bemind en voor uwe zedelijkheid is het ongetwijfeld beter een ezel dan een mensch te zijn." — Voor uwe zedelijkheid! Nu, dacht ik, gij zijt een lievertje, om van zedelijkheid te praten. — Ik zag haar hier aan met een veelbeteekenenden blik, maar zij hield zich alsof zij er niets van bemerkte. „Evenwel," dus eindigde zij, „als gij 't begeert, het zal geschieden; maar, zoo ik zeide, gij verliest niets met nog eenige weinige dagen te wachten. Ons ontbreekt nog eene kleinigheid om samen een huishoudentje op te zetten; als gij dan wilt, Lucius, dan kunt gij ongestoord mijn eigen lieve Lucius zijn; ik ben altijd geheel uwe Palestra geweest (ik zag haar schuins aan, maar geene verandering in haar gelaat) en wil het altijd blijven. Blijf nu nog voor een korten tijd een ezel en gij maakt ons alle drie tot gelukkige menschen."

Palestra sprak zoo lief en smeekte mij zoo hartroerend dat ik mij liet verbidden. De dagen gingen om, niet weinige maar vele, maar geen rozen. — Ik herhaalde mijn verzoek. Dezelfde boodschap. Zij ging echter nu zoo ver dat zij een dag bepaalde. — Ik zuchtte en — bleef een ezel, om Palestra plezier te doen. Men zal mij veroordeelen, ik weet het: maar ik heb besloten de waarheid in geen opzicht te ver-

bergen en het zou de vraag zijn of er niet wel meer ezels worden en blijven, om het genoegen te hebben van door een paar mooie oogen vriendelijk te worden aangekeken.

De bepaalde dag kwam, maar ongelukkig was Palestra toen niet wel. — O verraderlijke Palestra, dacht ik, nu doorgrond ik uw voornemen. Gij wilt geen afstand doen van het gewin dat ik u aanbreng en daaraan offert gij mijn geluk op; daarom ziet gij liever dat ik een ezel ben dan een mensch. Maar ik werd niet eerst een ezel door uwe vervloekte zalf: ik was het reeds toen ik u dien eersten kus gaf. — Doch goed, ik zal mij zelven wel helpen, wacht maar, wreede Palestra!

Palestra kwam twee dagen daarna mij zeggen dat zij bij den dood af geweest was (ik kon niets aan haar bemerken) en dat de medicijnen zooveel geld gekost hadden, dat ik nu noodzakelijk nog eene decade een ezel moest zijn, om de verlorene schade weder in te halen. Zij omhelsde mij zoo teeder en kuste mij zoo lief vlak voor mijn lompen bek, dat — ik toegaf.

Zoo ging het van de eene decade op de andere.[19]) Palestra deed mij beloften en kuste mij en — ik bleef een ezel. Zoolang ik een ezel m o e s t blijven, had ik alles gedaan wat ik kon om een mensch te worden; en nu ik een mensch worden k o n, bleef ik gewillig een ezel.

Maar eindelijk vernam ik iets, dat mij de oogen opende en mij deed besluiten, het kostte wat het wilde, zelf mijne redding te voltooien. Te weten, uit een gesprek, door twee slavinnen in een vertrek naast den stal gehouden (slavinnen van Palestra, want ook die hield zij er op na, letterlijk ten koste van mijne

huid), bleek het mij ten volle dat dit schepsel reeds gedurende een geruimen tijd een minnaar had, met wien zij den buit deelde en met wien zij waarschijnlijk zoo lang mogelijk van mij zou zoeken partij te trekken. Dit bepaalde mijn besluit en verloste mij van mijne ezelachtigheid, reeds voor dat ik mijne uitwendige menschelijke gedaante terug erlangde.

Daags nadat ik dit vernomen had, sloop ik den stal uit en zonder mij om rozen of iets anders te bekommeren, ging ik bedaard weg, met het vaste voornemen om liever roovers of priesters te dienen, liever in den molen te loopen of en guise de chevreuil op tafel gezet te worden dan de kunstezel te zijn van zulk een vrouwspersoon. In éen woord, ik was bekeerd, volkomen bekeerd. Ik wist dat al mijne ongelukken geen andere oorzaak gehad hadden dan dat ik gedurig mijn lot had willen verbeteren. — Neen, dacht ik, ga ik nu rozen eten, dan doe ik maar wat ik altijd gedaan heb. Ik wil terugkeeren op mijn weg, ik wil mij schikken in mijn lot, ik wil een ezel zijn, heel of half, dat doet er niet toe. Wat men van mij maken wil, het is mij hetzelfde; maar wat ik word, ik wil het blijven en nu niets beters zoeken.

Dit besluit moet ernstig gemeend zijn geweest, want, zoo als het genomen was, toonde de Fortuin dat zij tevreden was over mijne boete en over de leering die ik zelf uit mijne lotgevallen getrokken had.

Ik was nog nauwelijks buiten of een arm grijsaard, die mij waarschijnlijk herkende voor den beroemden kunstezel, neemt mij bij den halster. Goed, dacht ik, u zal ik dienen, brave man. Het zij zoo. De oude man voert mij onmiddellijk tot den praetor. „Ziehier," zegt hij, „den gewaanden kunstezel, die de stad verbaast

door zijne wonderen. Hij is niet anders dan het slachtoffer van de geldzucht eener tooverheks. Ik ben bereid het bewijs daarvan met de daad zelve en in 't openbaar te geven. Deze ezel is een mensch; door een zeer eenvoudig middel zal ik hem zijne vorige gedaante wedergeven." Hij noemt daarbij de vrouwen, die mij hadden rondgeleid, als de schuldigen. Zij worden ontboden. Natuurlijk ontkennen zij de beschuldiging en nu ontstaat er een hevige strijd over de vraag of ik een ezel was of niet. Bij mij was daaromtrent geen twijfel. De praetor, dit marren moede, beveelt eindelijk den grijsaard zijne bewijzen voor den dag te brengen, en nu haalt hij van onder zijn tabbaard een mandje met rozen voor den dag en houdt mij die voor. Ik laat het aan den lezer over te beslissen of ik nu nog langer bij mijn voornemen moest volharden. Te vergeefs had ik altijd rozen gezocht en toch ze als een dwaas voorbijgeloopen en bijna onder mijne voeten vertreden; altijd had ik mijn toestand willen veranderen en toch was het steeds van kwaad tot erger gekomen. En nauwelijks heb ik besloten mij in mijn lot te schikken, of het middel ter redding wordt mij van zelf aangeboden. Neen, nu of nooit. — Ik eet rozen — en daar sta ik als een mensch voor de oogen des verbaasden praetors. Schoon ik niet behoefde te vreezen de oogen te beleedigen der juffers, in wier tegenwoordigheid ik mij bevond, deed het mij toch genoegen, dat de praetor mij een mantel liet omwerpen, waarop hij mij beval te spreken.

Ik had hier de beste gelegenheid mij op die trouwelooze Palestra te wreken. Ik deed het niet, want ik was nog niet genoeg verezeld om niet in te zien dat ik aan mij zelven alleen mijn ongeluk te wijten had. Ik

vergenoegde mij dus met mijn naam en afkomst bekend te maken en te zeggen dat ik door eene toovenaarster in dien staat was gebracht geworden, en dat deze vrouwen zelve niet geweten hadden wien zij rondleidden. De praetor, die mijne familie kende, nam mij terstond in zijn huis. Palestra kwam mij des anderen daags bedanken en gelukwenschen en beloofde mij eene eeuwige liefde. Ik antwoordde haar dat een ezel zich maar eens aan een steen stoot en dat het voor een mensch al wel is, eens in zijn leven zoolang een ezel geweest te zijn.

HET SPEELGOED.

DOCTOR Faust zat te studeeren. Een tijd lang was hij zoo ingespannen geweest, dat hij niets hoorde of zag van hetgeen er rondom hem gebeurde; maar een oogenblik tot zichzelven gekomen zijnde, verneemt hij een verward rumoer op straat. Hij gaat naar het venster en ziet vlak er onder eenige jongens bezig met spelen. Hij keert terug tot zijne folianten, maar — wat hij deed of niet, om den draad zijner overdenkingen weder op te vatten, — onmogelijk. Nu hoorde hij de jongens en nu hinderden zij hem. Op dit oogenblik verschijnt Mephistopheles. Men kent Mephistopheles en zijne *relatiën* met den doctor. Niet zoodra bemerkt hem deze, of hij roept uit: Nu kunt gij mij een zeer grooten dienst bewijzen, Mephistopheles. Mephistopheles, verwonderd over des

doctors ijver, vraagt hem wat het dan wel voor een dienst zijn zou. — Die schreeuwleelijken daar op straat den mond te snoeren, antwoordt de geleerde man. Anders niet! roept zijn gedienstige geest lachend uit; naar de vurigheid van uw verlangen te oordeelen, dacht ik dat gij ten minste de halve wereld van mij begeerdet. Maar waarom mogen die kinderen niet schreeuwen? — Omdat zij mij beletten te denken. — Waar dacht gij over? — Over een vraagstuk dat, als ik het oplos, mijn naam der onsterfelijkheid deelachtig zal maken. — En zou ik daarvoor die jongetjes beletten te knikkeren? — Wat, riep Faust uit, steekt gij den draak met mij! Stelt gij dat gelijk, knikkeren en... Hier smoorde de verontwaardiging zijne stem. Mephistopheles begon nog harder te lachen. — Ware het Mephistopheles niet geweest, de doctor had hem de trappen afgesmeten, maar hij kende zijn gast; hij koelde dus zijn moed aan de levenlooze voorwerpen, die hij onder zijn bereik vond; de pen, die hij nog in de hand had, smeet hij op de tafel, zijn foliant klapte hij woedend toe en wierp dien in een hoek, uitroepende: Lig daar dan, als gij niet meer zijt dan kinderspeelgoed! — Hoor eens doctor, gij zijt in een kwaden luim, zeide nu Mephistopheles, en gij weet, ik zie u niet ongaarne zoo. Maar ik heb juist dezen middag een goede bui, dat mij niet veel gebeurt; daarom wil ik u nu eens toonen hoe wel ik het met u meen. Maar gij moet eerst wat bedaren; en daartoe heb ik een uitmuntend middel. Luister maar naar 't geen ik u vertellen zal. Uw laatste werk, waarin gij de ontwikkeling aankondigt van het vraagstuk, dat u thans bezig houdt, is in een der voornaamste tijdschriften deerlijk gehavend en uw vraagstuk zelf als een voort-

brengsel van ontstelde hersenen voorgesteld. — En zou mij dat doen bedaren, denkt gij? vroeg de arme geleerde, gansch ontsteld. — Zeker, beproef het maar eens: ik ben overtuigd dat, als ik u nu alleen laat, gij over de jongens niet denken zult en dat, als ik terugkom, gij mij misschien gansch iets anders zult vragen. Maar kom, zet uw foliant in de kast en raap uw pen op. Als hier iemand binnenkwam, hij zou denken dat wij gevochten hadden. En kom dan eens naast mij zitten, dan zal ik u eenige aardigheden laten zien, die, zoo gij er uw voordeel mede doen wilt, u jongens en recensenten en al de rest gemakkelijk zullen leeren verdragen. Gij spraakt daar even eenige woorden tegen uw foliant, gij scheent het boek te beklagen dat het voor niet meer dan kinderspeelgoed geacht werd. Zou 't u minder hinderen, als gij het menschenspeelgoed hoordet noemen? — Menschenspeelgoed! Weet gij wel wat het voor een boek is, waar gij zoo verachtelijk van spreekt? — Ja wel, heel goed; het zijn de werken van Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus ab Hohenheim. — Welnu? — Welnu? Ik heb niets tegen dien Bombastus; gijlieden noemt hem wijs: ik mag 't lijden, hoewel hij, evenmin als gij, ooit heeft kunnen uitvinden, hoe het komt dat gij uw arm oplicht, als gij een vloo wilt wegjagen, die u in den neus prikt; maar het zij zoo, Bombastus zij wijs: voor u is zijn boek speelgoed, anders niet; gij speelt er mee. — Ik spelen? — Hier lachte de doctor medelijdend. Mephistopheles hield zich of hij 't niet zag en ging voort: Wat hooptet gij te verkrijgen door het oplossen van uw vraagstuk? — De onsterfelijkheid, sprak Faust, zich in zijn wijden leuningstoel oprichtend en zijn eene kamer-

muil, die van zijn voet gezakt was, weder aandoende, als om vaster in zijn schoenen te staan. — Welnu, hernam Mephistopheles, is dat geen spelen? — Spelen! riep Faust uit, de onsterfelijkheid!..... — Het is nog minder dan spelen, beste doctor. Waarom spelen die jongens met hunne knikkers? — Omdat zij er vermaak in vinden. — Vindt gij er ook vermaak in, om halve nachten uwe oogen te bederven met in uw Bombastus en andere folianten te lezen? Vindt gij 't aangenaam uwe spijsvertering te bederven, verstoppingen en haemorrhoïden te krijgen? — Het doel, het grootsche doel doet een edel gemoed alle bezwaren gering achten. — Dat wil zooveel zeggen, hernam de nimmer aflatende Mephistopheles, dat gij u 't leven bitter maakt om een genot dat verre is en waarvan gij nog niet eens zeker zijt, terwijl die kinderen zich het leven aangenaam maken door een genot, dat zij op het oogenblik genieten. En nu vraag ik nog eens, of hetgeen gij doet niet nog minder is dan spelen. Zie eens hier, Faust; ik kwam juist bij u om wat met u te lachen; ik had eenige kleinigheidjes meegebracht om u te amuseeren. Ik heb het oogenblik niet getroffen, maar uwe verstoordheid zal mij daarom niet onverrichter zake doen terugkeeren. Integendeel, want nu heb ik er ten minste nog meer pret van. Ik had gedacht met u om anderen te lachen; terwijl gij nu maakt dat ik beginnen moet met om u te lachen. Doch waarom zoudt gij ook anders zijn dan een ander? Gij weet, het is morgen Sint-Nicolaas. Dan moet men altijd wat bij zich hebben voor de kinderen. Nu had ik juist eenige van die quincailleries in mijn zak gestoken en wilde ze u eerst eens laten zien, voor ik er van uitdeelde. Zie eens hier. — Met deze woorden haalde

Mephistopheles drie nette welgesloten fleschjes uit zijn zak en zette die voor Faust op de tafel. — Hier, waarde vriend, ziet gij de drie zelfstandigheden welke het voorname speelgoed van u en uws gelijken uitmaken. Faust bekeek eerst de fleschjes op een afstand; toen nam hij er een op, waarin hij een geelachtig stof bemerkte, bezag het, schudde het even en zette het toen weder op tafel. Wat is dat? zeide hij. Het gelijkt wel bloem van zwavel of kurkuma. — Wat het is, hernam Mephistopheles, dat zal ik u terstond met een voorbeeld doen zien. — Met deze woorden gaf hij den doctor een kleinen kijker in de hand en na zijne oogleden met een zeker zalfje, dat hij in een klein doosje bij zich droeg, besmeerd te hebben, beval hij hem den kijker op een groot aan de overzijde der straat gelegen huis te richten. Tot zijne verbazing zag de doctor zeer duidelijk het binnenste van dit huis, als woonde hij er zelf in. Het was allerprachtigst: de rijkste meubelen en versieringen blonken hem van alle kanten tegen; de stal was vol van de schoonste paarden en schitterendste rijtuigen; bedienden in livrei waren bezig het middagmaal op te dragen, een middagmaal waar de goede doctor, met al zijn philosophie, van watertandde; — maar — naast den hoofdingang zag hij ook een opkamertje, laag van verdieping, benauwd en klein, stoffig en bedompt. Daar zat een man, bleek en uitgeteerd, omringd van een aantal jongere en oudere lieden, allen bezig, de een met schrijven, de ander met tellen, een derde met groote boeken na te zien. — Ah, riep Faust, ik herken hem, dat is mijn buurman, de bankier, op zijn kantoor. — Juist, zeide Mephistopheles, daar zit hij den ganschen dag, zooals gij hem nu ziet, behalve

als hij naar de beurs gaat. Hebt gij een oogenblik geduld, dan zult gij hem in der haast in een van die prachtige zalen zijn eten zien binnenschrokken, bijna zonder een woord met zijne vrouw en beminnelijke dochters te spreken, en terwijl deze een der fraaie rijtuigen laten inspannen, om de natuur te gaan genieten, zult gij hem, als hij nog nauwelijks verzadigd is, in zijn kamertje zien kruipen, om zich weder met stof te voeden en zich te vergasten aan de menschelijke uitwasemingen, waarvan het vol is. Als gij hem eenigen tijd achtereen bespieddet, zoudt gij zien dat hij hoogst zelden gebruik maakt van al den rijkdom en de weelde die hem omringt. Hij laat het over voor zijn huisgezin, in den ruimsten zin des woords, niet alleen voor zijne vrouw en kinderen, maar ook voor zijne meiden en knechts; die hebben bijna niets te doen en leven wel van zijn overvloed. Vrienden, om zijne genietingen mede te deelen, heeft hij niet. Soms, ja, geeft hij prachtige gastmalen, maar niet om zich uit te spannen, zelfs niet om lekker te eten en te drinken, maar om een correspondent of eenig groot financier, die hem aanbevolen is, goed te onthalen en — met hen negotiatiën en financieele operatiën te ontwerpen. Hij proeft niet wat hij eet, hij geniet niet wat hij ziet, hij is alleen met zijn speelgoed bezig. — Hier, in dit fleschje, zit het. Het is goud. Zie het daar in een solieder gedaante, op dat tafeltje naast den bankier, in een aantal rolletjes opgestapeld. — Goudzucht, ja, zuchtte Faust, dat is een kanker voor het menschelijk geslacht. Toen de Spartanen zich met hunne koperen munt vergenoegden, waren zij dapper en de eersten van Griekenland; toen Lysander het eerst het goud in hunne muren gebracht had, werden

zij hebzuchtig, trouweloos, overmoedig. Toen de Romeinen nog arm waren en hunne veldheeren van den Senaat verlof vroegen om naar huis te keeren, ten einde hun akker te bebouwen, toen Cincinnatus van den ploeg moest geroepen worden om de eerste te zijn onder zijne medeburgers, toen Curius zijne rapen verkoos, met een goed geweten, boven het goud der Samnieten, toen was Rome groot en machtig; maar toen de geringste onder de senatoren landerijen bezat, uitgestrekter dan menig vorst beheerscht, omstuwd door een leger van slaven en gladiatoren, toen weerstond een weerbarstige Afrikaansche koning hunne macht langer dan te voren een Philippus of een Antiochus de Groote gedaan had, en kon hij met verachting het machtige Rome een stad noemen, gereed om zich aan den meestbiedende te verkoopen; toen gingen vrijheid en gelijkheid te gronde en Rome werd de slavin van een gelukkig krijgsman. — Helaas, en bleef het bij Spartanen en Romeinen! Maar wat al anders eerlijke gemoederen zijn door dat verderfelijk metaal verblind! Wat al landen verraden, wat al vestingen overgegeven, wat al meisjes verleid! — Ja, zeide Mephistopheles, toen de doctor geëindigd had, maar ik heb nog meer fleschjes. A propos van meisjes, zie dit nu eens. — Hier gaf hij hem het tweede fleschje, dat de doctor tegen het licht moest houden, om te zien of er iets in was. Het scheen ledig; evenwel, bij nader onderzoek bemerkte men er een lichte golving in, als ware het met een fijnen, doorschijnenden rook gevuld. — Dat is een gassoort, zeide Faust, een spiritus rector. — Met uw verlof, hernam Mephistopheles, ook hier willen wij de leer door voorbeelden bevattelijker maken. Neem uw kijkertje maar weder ter hand. Of

liever, hier hebt gij er een dat nog verder draagt. — Hij gaf hem hier een vrij langen kijker en beval hem dien op een verder afgelegen huis te richten. In 't eerst kon de doctor er zich niet in vinden. Hij zag zoo vele verschillende voorwerpen, dat hij er in verward geraakte. Mephistopheles hielp hem en beval hem zijn hand stil te houden in de richting, die hij aan het werktuig gegeven had. — Ik zie het al, zeide Faust, en begrijp meteen uw fleschje. — Welnu, wat ziet gij? — Een jong mensch met een portretje in de hand, dat hij beurtelings aan zijn hart drukt en kust; naast hem een open brief, dien hij gedurig weder inziet en ook al zoent. Begrepen. — Wacht een oogenblik, zeide Mephistopheles. Ik heb hier vlak bij nog een ander tooneel. Hier, een weinig links. Wat ziet gij? — Een oud heer, bezig met zich te kleeden! Ach, welk een zorg! Neen, beste vriend, die rimpels gaan er niet uit. Die zilvertint in uwe lokken is niet twijfelachtig meer. Die buik laat zich door geen keurslijf meer bedwingen. — En toch — zeide Mephistopheles, de schoone wacht reeds, aan wier voeten hij eene verklaring gaat afleggen van zijne, schoon wat late, echter zoo lang hij 't kan uithouden, eeuwige liefde. — Dat is te zot, Mephistopheles. — Niet zotter dan.... hernam deze, maar hield zich in. Mephistopheles had takt. Hij wist hoe hij den doctor behandelen moest. Maar, vroeg Faust, wat doet daar nu die spiritus rector bij? — Dat moest gij, die zulk een geleerd man zijt, nu al inzien, antwoordde Mephistopheles. Evenwel, om het duidelijk te maken, zie nu nog eens even naar dien jongen mensch. — Hemel, wat is er met hem gebeurd, riep de doctor uit, zoodra hij hem in het veld van zijn kijker had. — Hij loopt als een

razende door 't vertrek, hij trekt zich de haren met heele bossen uit. Te vergeefs schijnt een ander, die verlegen bij hem staat, hem te willen troosten. — In het oogenblik dat gij naar dien dikken heer zaagt, heeft die ander, een der vrienden van den jongeling, dezen de tijding gebracht dat die jonge dame, wier portret hij zoo vurig aanbad, hem ontrouw geworden is en aan zijn medeminnaar hare hand heeft toegezegd. Te vergeefs tracht zijn vriend hem tot bedaren te brengen. Hij is ongelukkig, wanhopig. Zijn ramp is de grootste, die ooit een mensch overkomen is of immer overkomen kan. Zijn vriend poogt hem te doen opmerken dat er nog andere jonge meisjes zijn, schooner wellicht en zeker zijner liefde waardiger dan deze; — en daar heeft hij gelijk aan, want ik wenschte dat gij zijn trouwelooze schoonheid gezien hadt: een knappe taille, ja, maar — mooi — alles behalve. En toch, dit is nu de e e n i g e, die hem gelukkig kon maken, zooals hij zich uitdrukt. Hoe komt dat? Een druppeltje of wolkje van den spiritus rector en — de zaak is beslist. De Ouden hebben dit, zooals gij weet, zoeken af te beelden door hun Eros of Cupido, die de harten wondt met zijne pijlen; maar dat beeld is te grof. Ja, het heeft er iets van: een wond in het hart; maar het drukt toch op verre na niet alles uit. Het is een wond, ja, maar een wellustige wond, een wond, die niet alleen schrijnt, maar ook een onbeschrijfelijk genot teweeg brengt, een wond, die den gewonde goed doet, een wond, waarop hij trotsch is, een wond, die hij niet zou willen laten genezen, al kon men er hem de middelen voor aanwijzen. Homerus' gordel bevalt mij beter, die gordel waar de minnekoozerij, de begeerte, de overreding en het genot in

geweven waren; doch ook dat is nog bij lang niet voldoende. Hadden de Ouden geweten hoe het eigenlijk toegaat: — één wolkje van dien spiritus in het bloed en de mensch is een ander wezen. Trouwens, wat spreek ik hiervan; daar kunt gij zelf best van berichten, heer doctor! — Faust zweeg en sloeg de oogen neder. — Inderdaad, vervolgde Mephistopheles, dat is iets zoo vreemds, dat het mij zelven, wien niet vele dingen vreemd voorkomen, verbaast. Ga het eens na, doctor, gij kent den mensch ook, van binnen en van buiten. Zie den nog jongen knaap, het onvolwassen meisje: zij hebben hunne begeerten, hun verlangen, hunne hoop, hunne vrees, levendig zijn hunne aandoeningen, uitgelaten hunne blijdschap, hartverterend hunne droefheid; maar, schoon zij leven te midden van wezens, die voor geheel andere gewaarwordingen vatbaar zijn, deze gewaarwordingen kennen zij niet: van dien kant is de wereld voor hen gesloten, of liever zij zelven leven in eene hun eigen atmospheer; die, welke op anderen een zoo machtigen invloed uitoefent, bestaat niet voor hen. — Dat noemt gijlieden onschuld, den onschuldigen leeftijd. Ach, wordt gij dan schuldig, wanneer sommige vochten in uw lichaam zich beginnen af te scheiden? Arm menschengeslacht! — Maar nu, dat tijdstip is daar. Het lichaam ondergaat eene verandering, eene ook uitwendig merkbare verandering, die ik u, doctor, niet behoef te beschrijven, en nu rijzen er voor de ziel beelden op, nooit te voren gekend of zelfs vermoed; een onzeker hopen en begeeren, eene zachte melancholie maakt zich meester van het gevoelvermogen. De omringende voorwerpen beginnen eene andere gedaante te krijgen, de toekomst is als in een tooverachtigen nevel gehuld; men

bespeurt een voorgevoel van genot dat men niet kent, een angstig hijgen naar voorwerpen die men zelf niet weet te bepalen. En waar hangt dit alles van af? Ach, doctor, gij weet het! En toch, hier zou ik zeggen, niet: Arm, maar Gelukkig menschengeslacht, dat door zulke middelen zoo vele zaligheden geniet! Immers die toestand is zalig, dat weet gij ook. Het is de zich zelf nog onbewuste drift die ontwaakt, en het eerste voorwerp, waarop zij zich hecht, wordt geëerbiedigd en aangebeden, niet belaagd of vervolgd. De eerste liefde is nog, zoo gij het noemt, de liefde der onschuld. Het zijn nog maar de fijnste wolkjes van den spiritus rector. En toch, het is geheel gegrond op die lichamelijke, stoffelijke verandering. Ook de verhevenste droomen, ook de edelste gewaarwordingen, die zulk een jong mensch bezielen, ontstaan daaruit; de schoonste voornemens van zelfopoffering, van bevordering van het geluk van het geliefde voorwerp, van moed in de dringendste gevaren, ontleenen daaraan hun aanzijn; want, hoe zou men er aan kunnen denken zich op te offeren of zijn moed te toonen voor een voorwerp, dat men als geheel vreemd, als in geene de minste betrekking tot ons moet beschouwen? En dit is het geval vóordat zich die lichamelijke gewaarwordingen ontwikkeld hebben. Evenwel, waarom is niet elk voorwerp even welkom? Waarom zijn soms zulke, die wezenlijk minder schoon of beminnelijk zijn, meer geschikt om het hart te ontvlammen? Van waar, ook zelfs bij eene keuze, die van den goeden smaak des kiezers getuigt, nog zoo vele grilligheden en vreemde phantasieën? Van waar die onrust bij afwezigheid, die zaligheid in de nabijheid, van waar die geheele vervulling van het hart bij eene gelukkige — van

waar die doodelijke ledigheid bij eene ongelukkige of teleurgestelde liefde? — De spiritus rector, waarde Faust, de spiritus rector! Ziedaar dien beklagenswaardigen jongeling. Nog eenige oogenblikken te voren was hij, in zijne eigene oogen, de gelukkigste aller menschen; de wereld rondom hem was een Eden, in zonneschijn gehuld; met opgeheven hoofd trad hij voort, vreesde niemand en schoon hij alle menschen minder achtte dan zich zelven, was hij echter met allen tevreden; wie toch bezat zulk een schat als hij! — Nu is diezelfde wereld hem een woestijn; de wanhoop grijnst hem van alle zijden aan, hij ziet niets dan een grenzenloos oneindig ledig rondom zich; de menschen zijn hem onverschillig of tot last; hij ontvliedt hen, hij haat en veracht hen. — En nu bid ik u, waarom? Is hij niet dezelfde, die hij was? Is hij minder rijk, minder geacht, minder geleerd? Wat heeft hij verloren, dat hij niet elk oogenblik kan herstellen? Immers wat is het, in den grond der zaak, dat hij zich als zijne hoogste zaligheid voorstelde? — Och, doctor, antwoord mij maar niet. De bekentenis zou u te veel kosten, maar erken met mij de magische kracht van dit fleschje, dat geluk in ongeluk, ongeluk in zaligheid kan herscheppen, dat van een wijs man een dwaas, van een idioot een vernuftig mensch, van een domoor een slim, van een lafhartig een moedig man kan maken. Dit alleen nog: geef den jongeling zijne geliefde weder; verwijder allen wier bijzijn hem ondraaglijk was, alleen omdat elke blik door hen op z ij n e geliefde gevestigd, elk vriendschappelijk woord door haar hun toegesproken, even zoo vele dolken waren, die hem de ziel doorgriefden; plaats hem met zijne geliefde alleen in een paradijs, waar niets hem

ontbreekt, niet alleen wat ter voldoening zijner behoeften kan dienen, maar ook wat tot streeling der zinnen, ter onderhouding van het fijnste levensgenot is uitgedacht, laat hem zich ongestoord baden in het begeerde geluk en — zie eens of hij 't acht dagen uithoudt! Hebt gij ooit zonder huivering de tuinen van Armida in Tasso gelezen? Hebt gij niet altijd den gelukkigen Rinaldo beklaagd? Wie is er in staat niets anders te doen dan beminnen, zonder zich doodelijk te vervelen! En toch, voor een geluk dat men niet eens genieten kan en dat een last wordt, zoodra het volmaakt en ongestoord is, voor zulk een geluk is Troje verwoest, wordt de rust der huisgezinnen, de orde der maatschappij, het heil des vaderlands op het spel gezet, vergeet men eer en plicht, stort men zich zelven en de zijnen in het verderf. — Voorwaar, het is speelgoed, maar gevaarlijk speelgoed, dat u die spiritus bezorgt. — Zie toch eens, doctor, naar die jongens. Is het niet beter te knikkeren dan... Zwijg, zwijg, riep Faust, terwijl hij in hevige aandoening opstond, wreedaard, zulk eene snaar in mijn bijzijn aan te roeren! —

Dan zal ik het derde fleschje maar in mijn zak steken, zeide Mephistopheles, terwijl hij er de hand naar uitstrekte. — Wat is dat? zeide Faust nieuwsgierig, terwijl hij het opnam en het van alle zijden bekeek. Zie maar eens goed toe, hernam Mephistopheles. Ziet gij er niets in? — Niets, volstrekt niets, antwoordde Faust. — Het is de eerzucht, sprak zijn onderwijzer. — Ja, daar hebt gij gelijk aan, riep de doctor uit, die zijne recensie nog niet vergeten had: IJdelheid is het, ijdelheid der ijdelheden. Goud kan men tasten; de liefde is dan ten minste nog een damp,

een fijn vergif, dat de aderen in vlam zet, maar de roemzucht, ja, daar hebt gij gelijk aan, niets is het, volstrekt niets. — Hetgeen gij zegt, hervatte Mephistopheles, is een bewijs dat mijn geneesmiddel u goed gedaan heeft; want als gij, toen ik in uwe kamer trad, er zoo over gedacht hadt, zoudt gij mij niet tegen die arme jongetjes opgestookt hebben. Gij weet, kwaad doe ik gaarne, maar het moet tot iets dienstig zijn. Zegt niet een uwer dichters: Nisi utile est quod facias, stulta est gloria? [20]) En daar zou ik nu die jongetjes van het genoegen beroofd hebben met elkander over hunne knikkers te harrewarren en elkander te kloppen of te stompen (want ook hier werkt het eerste fleschje reeds), alleen om u niet te hinderen in het najagen van — niets! — Ja, doctor, op dit oogenblik zijt gij genezen, maar het is ook maar voor een oogenblik; mijn middel is niet radicaal, het is niet meer dan een palliatief. En toch, kunt gij mij zeggen wat het is, dat u uw leven doet verkniezen in het stof uwer boeken, wat het is, dat den krijgsman het doodsgevaar doet trotseeren, wat het is, dat den mensch in zijne eigene oogen tot een godheid maakt en dat hem, zooals gij zelf kort te voren verklaardet, nog begeerlijk schijnt, al is hij zelf niet meer in staat er eenige bewustheid van te hebben? Wat is het? Dat kan ik niet verklaren. Van de twee eerste fleschjes heb ik nog eenig begrip. Van dit zie ik de uitwerkselen, maar verklaren kan ik ze niet. Eenige domooren, die gij, en met recht, verre beneden u acht, zeggen dat gij een voortreffelijk werk geschreven hebt, en — gij zijt gelukkig. En al waren het de wijste menschen van de wereld, wordt uw werk beter door dat zij het goed noemen? Doch wie zijn het, over 't

algemeen, die den roem doen ontstaan? Door welke onreine en onwaardige monden wordt die faam verbreid! Welke wanklanken zijn het, die den roep doen ontstaan, die al uwe zaligheid uitmaakt; en wat is die roep zelf! Neen, Faust, daar begrijp ik niets van.

— Met uw verlof, zeide de doctor, terwijl hij het fleschje nog eens opnam. Het is toch iets bekoorlijks door prijzenswaardige menschen geprezen te worden.

— 't Is mogelijk, antwoordde Mephistopheles: maar dat is het niet wat ulieden voldoet. Dat helpt u niets. Voor de onsterfelijkheid, ja, want hoe de minderheid ook tijdens uw leven overschreeuwd wordt, zij krijgt gewoonlijk gelijk bij de nakomelingschap, niet zoozeer omdat deze juister oordeelt, dan wel omdat zij er geen belang bij heeft om een verkeerd oordeel te vellen; doch nog eens, die onsterfelijkheid, daar hebt gij volstrekt niets mede te maken. Maar, als gij nog in staat zijt, om den lof in te zwelgen, dien men u verkiest toe te zwaaien, kan die goedkeuring van prijzenswaardige menschen zooveel bekoorlijks niet hebben, want de prijzenswaardige menschen zijn het niet, wier stemmen dat algemeen gebrom verwekken, dat gijlieden roem noemt. Daartoe zijn hunne stemmen te zwak en zij zelven te gering in aantal; zij zijn ook te fatsoenlijk om zoo hard te schreeuwen. Daartoe moet gij de massa's, de plebs op uwe zijde hebben; deze, daar zij zelf niet oordeelen kan, ziet gewoonlijk een of twee schreeuwers naar den mond, die of zich aanmatigen den toon te geven, of in de eene of andere betrekking staan met dengene wiens lof verkondigd moet worden; nauwelijks ziet zij hunne monden opengaan, of zij begint mee te gillen, zonder dat zij eens weet waar het om te doen is. Hier ziet gij een werk

vol van verwarde begrippen en valsche hypothesen, hier een ander dat met de grootste deftigheid de bekendste en eenvoudigste zaken, aan welke niemand ooit getwijfeld heeft, als een splinternieuwe uitvinding wil doen gelden; ginds een in een barbaarschen stijl, slordig en haastig samengeflanst, of wel vol van aardigheden die op u werken als een emeticum: welnu, hoe vele van dergelijke meesterstukken *) hebt gij niet in aller handen gezien en overal geroemd en geprezen, en hoe velen van diegenen die het roemden en prezen stonden u bouche béante aan te gapen, als gij hun eenige weinige der gebreken, waaraan die werken mank gaan, aanweest of hen vroegt of zij dit of dat boek, waarover zulk een schrijver zich soms een oordeel aanmatigt, gelezen hadden. Wat zeg ik, het is niet eens noodig het geprezen werk zelf te lezen. Zij weten vooruit al dat het mooi is, als zij den naam des schrijvers maar kennen. — Beoogt gij daarentegen wezenlijk de goedkeuring van die weinigen die in staat zijn te oordeelen, dan, ja, de onsterfelijkheid moogt gij misschien verwerven, maar voor uw leven zijt gij dood, begraven, vergeten. Zelfs al begeert gij niet eens den uitbundigen lof der menigte, zelfs in uwe billijke verwachting dat uwe verdiensten zullen erkend worden, zult gij u bedrogen vinden. Wie zou u om uwe verdiensten voorthelpen? Wat gaan die een ander aan? Doe zijne verdiensten uitkomen, strijk hem honing om den mond, wek zijn eigenbelang

*) Men denke hier onder andere aan het meesterstuk van een onbekende (le chef d'oeuvre d'un inconnu) [21]) in het gesprek tusschen Dr. Matanasius en Choerilus. Gesprekken der Dooden.

op: en gij zijt de man. Wie zou het doen, daar toch ieder zeker is, dat men hem niet zou vleien, als men niets van hem te wachten had, en dat men hem zou laten loopen, zoodra zijn onwil of zijn onvermogen om wat te geven duidelijk was gebleken.

Gij kunt begrijpen wat er van u worden moet, wanneer gij het waagt op een dier door het algemeen vergoden eene aanmerking te maken? Wat zeg ik, eene aanmerking? Een glimlach, het trekken van de hoeken van uw mond, uw zwijgen zelfs, wanneer een lofzang op zulk een wordt aangeheven, is reeds genoegzaam om u voor altijd in ongenade te brengen. Horatius zeide: Wilt gij dat ik schreien zal, schrei dan zelf eerst. Even goed had hij kunnen zeggen: Wilt gij dat men u aanbidde, bid dan zelf eerst aan; bewierook den afgod des daags en dan, ja dan eerst, zal men u de eer aandoen op uwe verdiensten, zoo gij ze hebt, een genadigen blik te werpen; maar zijt gij onhandig genoeg deze voorzorg niet te nemen, dan kunt gij verzekerd zijn dat, naarmate gij meer bezit van hetgeen gij zoudt meenen dat u bij anderen moest aanbevelen, gij naar diezelfde mate meer achteruitgeschoven zult worden. Gij weet niet, Faust, hoe lastig voor de meesten die menschen zijn, die een eigen gevoelen durven hebben. Geen tyran der Oudheid was meer oplettend op een enkel woord, op een trek in het gelaat, op eene onschuldige beweging, dan het de aanbiddende menigte is ten opzichte van hen, die zij vermoeden niet in hunne jubelhymnen in te stemmen. Wilt gij dus iets genieten van dat n i e t s, dat in dit fleschje besloten is, doe dan gerust uwe folianten toe, laat de jongens knikkeren en leer — spreken wat gij niet meent, zwijgen, waar gij spreken wildet, en

vooral — lach nooit dan om de aardigheden van een ander! —

Zoodat ik dan, zeide Faust, na aandachtig geluisterd te hebben, als ik den roem, dien ik begeer, verdienen wil, er geen staat op moet maken dan na mijn dood; en als ik dien verlang in te oogsten bij mijn leven, ik zorgen moet dien niet te verdienen. — Juist, doctor, juist, man. Met u is nog te redeneeren. En nu begrijpt gij zeker ook waarom ik dit en die andere fleschjes speelgoed noemde. En wist gij welk een aantal anders volkomen onverschillige voorwerpen door de magische kracht dezer fleschjes in geliefd speelgoed veranderd worden, gij zoudt de juistheid dier uitdrukking nog beter gevoelen. Van het eerste wil ik niet spreken, dat is te materieel; maar het tweede: een woord, een wenk, een lonk, een haarlok, een snippertje doek of papier, o hoeveel waarde krijgt dit alles in het oog van den man wiens bloed door den spiritus rector ontvlamd is! En het derde! Zaagt gij eens welk eene ongekende zaligheid er verborgen is in eene uitdrukking van goedkeuring, in twee of drie woorden eigenhandig door eenig doorluchtig persoon geschreven, in de letters van iemands naam, als hij die bij elkander in een nieuwspapier vindt.... ik wed, doctor, wel verre van boos te worden op de jongens, gij gingt terstond met hen knikkeren. — Neen, knikkeren, zeide de doctor, dat gaat niet meer; maar, als ik dan spelen wil, dan ga ik spelen met mijne folianten, maar voor mij zelven en voor mijn genoegen, niet voor anderen; niet om beroemd te zijn na mijn sterven, maar om naar mijn zin te leven. Dat zij zoo, als gij 't niet vergeet, zeide Mephistopheles en verdween.

Aanteekeningen.

B l a d z. 15, n o o t [1]).

scire tuum nihil est.

Bij den Latijnschen satirendichter Persius S. 1, 26 staat:

Usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?

d. i. Beteekent die wetenschap van u dan zóó absoluut niets, indien anderen niet van uwe knapheid overtuigd zijn?

B l a d z. 16, n o o t [2]).

bij het Instituut.

d. i. in de Derde Klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, dat in 1851 is opgeheven, waarop in 1855 genoemde Klasse is herleefd als „de Letterkundige Afdeeling der Koninklijke Academie van Wetenschappen."

B l a d z. 18, n o o t [3]).

een Romeinschen proconsul.

Griekenland was reeds sedert 146 v. C., toen de Romeinsche veldheer L. Mummius Corinthe innam,

eene Romeinsche provincie onder den naam Achaia. Onder Augustus werd het van Macedonië afgescheiden en met het Attisch-Boeotische vasteland door een eigen proconsul bestuurd.

Bladz. 18, noot [4]).
Bacchiaden.
De Bacchiaden waren eene oud-adellijke familie te Corinthe, die in het jaar 657 v. Chr. door den tiran Cypselus werd verdreven.

Bladz. 19, noot [5]).
de pachters der tollen.
Het was bij de Romeinen gewoonte, het recht van invordering der belastingen, die eene provincie moest opbrengen, aan den meestbiedende te verpachten. Pachters waren gewoonlijk leden uit den ridderstand, die zich daartoe in vennootschappen vereenigden. Hunne ondergeschikten, de belastinggaarders, heetten portitores (tollenaars).

Bladz. 19, noot [6]).
quaestor.
De proconsul (gouverneur) en zijn quaestor (betaalmeester) gingen in de provincie, die zij hadden te besturen gekregen, meermalen de knevelarijen der Romeinsche ridders tegen. De vader van Lucius had blijkbaar tusschen beide partijen een vergelijk tot stand gebracht, waarbij beider beurzen wèl voeren.

Bladz. 20, noot [7]).
het gymnasium.
Gymnasium heette bij de oude Grieken de

gymnastiekschool, zooals nog heden ten dage bij de Engelschen.

B l a d z. 21, n o o t [8]).

een morsigen langgebaarden Cynicus.

Antisthenes uit Athene hield na den dood van Socrates voordrachten in het gymnasium Cynosarges, waarnaar zijne school de Cynische heet. Hieruit is vooral Diogenes van Sinope bekend geworden door de comische overdrijving van de leerstellingen zijns meesters.

B l a d z. 21, n o o t [9]).

zooals Caligula deed.

Caligula, Romeinsch keizer gedurende de jaren 37—41. Zie Wiedemeister, Der Caesarenwahnsinn der Julisch—Claudischen Imperatoren familie geschildert an den Kaisern Tiberius, Caligula, Claudius, Nero. Hannover 1875.

B l a d z. 22, n o o t [10]).

„Groote Hecate," riep Timo.

Sedert overoude tijden was de dienst van de verschrikkelijke, onderaardsche, godin Hecate zoowel in Griekenland als Italië het middelpunt van alle tooverij en geestenbezwering. Reeds de dichter Hesiodus zegt, dat hare macht zich uitstrekte over hemel, zee en aarde, en de Romeinen pleegden haar te vereenzelvigen met andere godheden zooals Diana en Proserpina.

Nog omstreeks het jaar 300 stichtte keizer Diocletianus een onderaardschen dienst te harer eere te Antiochie in een crypt, waarin men langs 365 trappen afdaalde. In vele inscripties uit dien tijd vinden wij

hare mysteriën vermeld naast die van Bacchus, van Isis en Serapis, van de Magna Mater en van Mithras, die als het ware de resten van het ondergaande heidendom vormden.

Bladz. 24, noot [11]).

van den sophist Decrianus.

Sophisten heetten sedert de tweede helft der vijfde eeuw v. C. de rondtrekkende leermeesters in het denken en spreken en in de politieke wijsheid, die zich voor hunne lessen lieten betalen. Later heeft het woord, in tegenstelling tot ,,philosoof," eene ongunstige beteekenis gekregen.

Bladz. 36, noot [12]).

wijn, die bij den Falerner af is.

De Falerner was eene beroemde wijnsoort, aldus genaamd naar eene landstreek in het noorden van Campanie aan den voet van den Massicus.

Bladz. 47, noot [13]).

al zat er ook eene Hebe op.

Hebe, de schoone dochter van Juppiter, was de schenkster der Goden.

Bladz. 51, noot [14]).

wat daar met haar voorgevallen is, kan ik niet zeggen.

Te dezer plaatse heeft Apulejus het bekoorlijke sprookje van Amor en Psyche ingevlochten (zie Inleiding bladz. 11), dat hij de oude vrouw aan het meisje laat vertellen.

B l a d z. 62, n o o t [15]).

om tegen de lex Fabia te zondigen.

Deze wet, waarvan de maker en tijd onzeker zijn, handelde d e p l a g i a r i i s (over de zielverkoopers) en wordt reeds bij Cicero (pro C. Rabirio 3, 8) — later bij Ulpianus (in Coll. XIV, 3) en bij Iustinianus (Instit. IV, 18, 10) vermeld.

B l a d z. 63, n o o t [16]).

ik laat hem niet onder de dertig drachmen.

De d r a c h m e, nog heden de standaard-munt in Griekenland, in waarde gelijk aan den Romeinschen d e n a r i u s, 40 cents, bevatte zes o b o l e n.

B l a d z. 63, n o o t [17]).

bestiarii.

B e s t i a r i i waren bevechters van wilde dieren, waartoe huurlingen of misdadigers werden gebruikt — de eersten gewapend, de laatsten ongewapend en somtijds gebonden.

B l a d z. 68, n o o t [18]).

de ezel der Gallen.

G a l l i heetten de priesters van Cybele, die zich ter eere hunner Godin pleegden te verminken; de naam is ontleend aan de Phrygische rivier Gallus, thans Kadshasu geheeten.

B l a d z. 88, n o o t [19]).

van de eene decade op de andere.

De oude Grieken kenden niet onze tijdverdeeling in weken, doch verdeelden de maand in drie d e c a d e n (tientallen).

Bladz. 105, noot [20]).

Zegt niet een uwer dichters enz.

Bij Phaedrus (III, 17, 12): Nisi utile est quod facimus, stulta est gloria, d. i. Alle roem is ijdel, indien onze daden niet tevens nuttig zijn. Het zijn de woorden, die Juppiter aan zijne dochter Minerva toevoegt, wanneer zij den nuttigen olijf tot haren lievelingsboom kiest, nadat de andere goden allen sierboomen hebben uitgekozen.

Bladz. 107 (noot), noot [21]).

Le Chef d'oeuvre d' un inconnu.

Dit boekje is in 1716 bij Pierre Husson te 's Gravenhage uitgegeven en bevat eene geestige bespotting van de toenmalige wijze van beoefening der philologie, evenals de Vermakelijke Sla-tuintjes van E. I. Schonck, in 1775 te Utrecht verschenen, waarover men zie Collot d'Escury, Hollands Roem 4de deel 2e stuk bladz. 655 en vlg.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 078622377